

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ

Кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності

На правах рукопису

САВЧУК ВІКТОРІЯ ПАВЛІВНА
РОЗВИТОК ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ (1991–2021 рр.)

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
за освітньо-професійною програмою
«Інформаційна, документно-аналітична діяльність»
спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Трофімук-Кирилова Тетяна Михайлівна

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри музеєзнавства,
пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної
діяльності

від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

проф. Гаврилюк С. В. _____

Луцьк – 2024

АНОТАЦІЯ

Савчук В.П. Розвиток документознавства в Україні (1991-2021 рр).

Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному дослідженню розвитку документознавства в Україні у період незалежності. У першому розділі охарактеризовано основні праці вітчизняних дослідників у галузі документознавства, проаналізовано джерельну базу та методологічні засади дослідження.

У другому розділі висвітлено основні етапи та напрями розвитку документознавства в Україні у період 1991–2021 рр., а також його значення у вдосконаленні інформаційного та документаційного забезпечення різних сфер сучасного інформаційного суспільства. Висвітлено історичні передумови становлення науки про документ, починаючи з початку ХХ ст., та детально проаналізовано особливості її розвитку в Україні періоду незалежності. Особливу увагу приділено основним законодавчим актам та державним стандартам, які визначили правові основи документознавства. Охарактеризовано етапи становлення документознавства як окремої навчальної дисципліни. Розглянуто роль українських науковців у розвитку науки про документ у 1991–2021 рр., зокрема таких провідних вчених у цій галузі, як М. Слободяника, С. Кулешова, Н. Кушнарєнко, Г. Швецової-Водки, В. Бездрабко та ін. Акцентовано увагу на тому факті, що створення Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства в 1994 р. стало важливим кроком до розвитку інфраструктури українського документознавства, адже інститут відіграє ключову роль у науково-методичному забезпеченні архівної справи та документознавства, проводячи наукові дослідження та публікуючи їх результати у монографіях, навчальних посібниках, методичних рекомендаціях, статтях тощо, організовуючи наукові заходи та готуючи професійні кадри.

Підкреслено, що у межах конференцій, семінарів та форумів, які організують наукові інституції й освітні заклади, активно обговорюються теоретико-методологічні проблеми документознавства, що сприяє розвитку нових напрямків у науці про документ.

У третьому розділі досліджено новітні напрями вивчення документознавства, зокрема електронний документообіг, методи захисту цифрових документів та їх архівне зберігання. Проаналізовано вплив цифрових трансформацій, електронного урядування та інформаційних технологій на розвиток науки про документ. Окреслено роль сучасних досліджень у формуванні нових підходів до вивчення документів у цифрову епоху. Визначено ключові виклики, з якими стикається документознавство на сучасному етапі розвитку, а саме: криза епістемологічного та організаційного змісту, фрагментація досліджень, неоднозначність методологічних підходів, відсутність єдиного стандарту наукової термінології, невідповідність освітніх програм сучасним потребам професії документознавця. Окрему увагу приділено питанням використання новітніх технологій у документознавстві, зокрема штучного інтелекту, хмарних технологій та блокчейну, які сприятимуть підвищенню ефективності електронного документообігу та забезпеченню інформаційної безпеки інформації. Наголошено, що перспективними напрямами розвитку документознавства є: розвиток нормативно-правової бази, розробка нових систем електронного документообігу, впровадження міждисциплінарних підходів для забезпечення сталого розвитку документознавства, інтеграція теоретичних і прикладних досліджень, удосконалення підходів до підготовки професійних кадрів у галузі документознавства, міжнародна співпраця.

Ключові слова: документ, документознавство, наука, навчальна дисципліна, дослідження, електронний документообіг, зберігання документів, спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, період незалежності України.

ABSTRACT

B.P. Savchuk. The Development of Document Science in Ukraine (1991-2021). Qualification work in the form of a manuscript. Volyn National University named after Lesya Ukrainka. Lutsk, 2024.

The qualification work is dedicated to a comprehensive study of the development of document science in Ukraine during the period of independence. The first chapter outlines the key works of domestic researchers in the field of document science, analyzes the source base, and discusses the methodological foundations of the study.

The second chapter highlights the main stages and directions of the development of document science in Ukraine during the period 1991–2021, as well as its significance in improving the information and documentation support of various sectors of modern information society. The historical preconditions for the establishment of document science, starting from the early 20th century, are outlined, and the features of its development in Ukraine during the period of independence are analyzed in detail. Special attention is given to the main legislative acts and state standards that defined the legal foundations of document science. The stages of the development of document studies as a separate academic discipline have been characterized. The role of Ukrainian scholars in the development of document science during 1991–2021 has been examined, particularly focusing on prominent researchers in this field such as M. Slobodyanyk, S. Kuleshov, N. Kushnarenko, H. Shvetsova-Vodka, V. Bezdrobko, and others. It has been emphasized that the establishment of the Ukrainian Research Institute of Archival Studies and Documentation in 1994 was a significant step toward developing the infrastructure of Ukrainian document studies. The institute plays a key role in providing scientific and methodological support for archival studies and document science by conducting research and publishing its results in monographs, textbooks, methodological recommendations, articles, etc., organizing scientific events, and preparing professional specialists. It has been emphasized that within the framework of

conferences, seminars, and forums organized by scientific institutions and educational establishments, theoretical and methodological issues of document studies are actively discussed. This fosters the development of new directions in the science of documentation.

The third chapter explores modern areas of document studies, including electronic document management, methods for protecting digital documents, and their archival preservation. The impact of digital transformations, e-governance, and information technologies on the development of document science has been analyzed. The role of contemporary research in shaping new approaches to studying documents in the digital age has been outlined. The key challenges faced by document studies at the current stage of development have been identified, including the crisis of epistemological and organizational content, fragmentation of research, ambiguity in methodological approaches, the mismatch between educational programs and the modern needs of the document specialist profession. Special attention has been given to the use of modern technologies in document studies, particularly artificial intelligence, cloud technologies, and blockchain. These technologies are expected to enhance the efficiency of electronic document management and ensure the information security of data. It has been emphasized that promising directions for the development of document studies include: the development of the legal and regulatory framework, the creation of new electronic document management systems, the implementation of interdisciplinary approaches to ensure the sustainable development of document studies. Also, the integration of theoretical and applied research, the improvement of approaches to the training of specialists in the field of document studies, and international cooperation.

Keywords: document, document studies, science, academic discipline, research, electronic document management, document storage, specialty 029 Information, Library, and Archival Studies, period of Ukraine's independence.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
1.1. Історіографія проблеми	10
1.2. Джерельна база та методологія дослідження.....	13
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ НАУКИ ПРО ДОКУМЕНТ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ.....	18
2.1. Основні етапи та напрями розвитку.....	18
2.2. Роль науковців та державних інституцій в еволюції документознавства.....	32
РОЗДІЛ 3. НОВІТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ГАЛУЗІ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА.....	43
3.1. Вивчення електронного документообігу та захисту документів у цифрову епоху	43
3.2. Проблеми та перспективи розвитку науки	49
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі інформація відіграє все більшу роль у всіх сферах життя, і це актуалізує необхідність забезпечення ефективного її зберігання, обробки та використання. Зі збільшенням обсягів інформації зростає й значення документів, які є основними носіями цієї інформації. Саме документознавство як наука, що комплексно вивчає характеристики документів, процеси їх створення, зберігання та функціонування, надає теоретичні та практичні знання, що дозволяють ефективно управляти документацією, що є надзвичайно важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, проведення наукових робіт і виконання дослідницьких завдань. В умовах швидких змін і розвитку цифрових технологій стає важливо не лише володіти інформацією, а й уміти її ефективно використовувати для досягнення оптимальних результатів. Документознавство допомагає організовувати, зберігати та використовувати інформацію з максимальною віддачею.

Зміна політичної, економічної та соціальної системи України після здобуття у 1991 р. незалежності призвела до значних змін у сфері діловодства та архівної справи. Ці зміни потребують всебічного дослідження, щоб зрозуміти їх вплив на розвиток документознавства в Україні.

Комплексний аналіз розвитку українського документознавства у період з 1991 по 2021 рр. дає змогу простежити еволюцію концептуальних засад цієї науки, її взаємозв'язок із суміжними дисциплінами та вплив на неї зовнішніх чинників, таких як глобалізація, формування правової бази та виникнення нових інформаційно-комунікаційних технологій, таких як системи електронного документообігу, хмарні сервіси, штучний інтелект, технології блокчейн, які значною мірою змінили способи створення, зберігання та використання документів. Перехід до цифрового середовища ставить нові вимоги до науки про документ та відповідних наукових досліджень. Все вищезазначене й актуалізує тему кваліфікаційного дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати розвиток документознавства в Україні у 1991–2021 рр., виявити ключові етапи його становлення та напрями еволюції в окреслений період, оцінити внесок науковців та інституцій у формування галузі, а також визначити проблеми та перспективи розвитку науки про документ у контексті цифрової трансформації країни.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є:

- проаналізувати історіографію проблеми;
- охарактеризувати джерельну базу й методологічні засади дослідження;
- дослідити основні етапи та напрями розвитку науки про документ у незалежній Україні;
- визначити роль науковців і громадських інституцій в еволюції документознавства;
- проаналізувати сучасні дослідження в галузі електронного документообігу та захисту документів у цифрову епоху;
- виявити проблеми та перспективи розвитку документознавства в умовах цифровізації.

Об’єктом дослідження є документознавство як наукова галузь і навчальна дисципліна.

Предметом дослідження є розвиток теоретичних, методологічних і прикладних аспектів документознавства в Україні у 1991–2021 рр.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють розвиток документознавства в Україні з 1991 по 2021 р. Нижня межа визначена здобуттям Україною незалежності, що стало важливим етапом для формування національної науки про документ, а верхня – обумовлена завершенням тридцятирічного періоду еволюції документознавства, що передував повномасштабному вторгненню росії в Україну.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі розвитку документознавства в Україні у період з 1991 по 2021 рр., що охоплює ключові етапи його еволюції в умовах незалежності та цифрових трансформацій. Здійснено систематизацію та глибоке дослідження наукових підходів і

теоретичних концепцій, що сформувалися в українському документознавстві в цей період. У роботі акцентується увага на перспективних напрямках розвитку науки про документ і новітніх дослідженнях у сфері електронного документообігу та захисту документів в умовах цифрової епохи, що є актуальними і важливими для розвитку галузі в умовах глобалізації та інформатизації суспільства.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали кваліфікаційної роботи, її положення й висновки будуть корисними здобувачам освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» при вивченні таких освітніх компонентів, як «Документознавство», «Історія і методологія документознавства», «Концепції сучасного документознавства», «Системи спеціальної документації», «Галузеве документознавство», «Юридичне документознавство», «Документаційне забезпечення управління», «Системи електронного документообігу» та інших, сприяючи глибшому розумінню теоретичних і практичних аспектів розвитку цієї галузі науки в Україні з моменту отримання у 1991 р. незалежності.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень було апробовано на Міжнародній науково-теоретичній конференції молодих учених «Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття» (18–19 квітня 2024 р., м. Харків).

Публікації. Окремі положення кваліфікаційної роботи опубліковані у збірнику матеріалів Міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених «Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття» (18–19 квітня 2024 р., м. Харків) [96].

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія проблеми

Основу історіографічної бази кваліфікаційної роботи становлять монографії, підручники, посібники, статті опубліковані в фахових журналах із спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна права та у інших фахових виданнях, тези доповідей на конференціях тощо.

Документознавство в Україні пройшло тривалий шлях розвитку, від зародження як допоміжної історичної дисципліни до самостійної наукової галузі. Особливо інтенсивним цей розвиток був у другій половині ХХ століття та, особливо, після здобуття Україною незалежності у 1991 р., що підкреслює П. Горхівський [21]. Багато науковців зосереджені на теоретичних засадах документознавства, що сприяє подальшому розвитку цієї науки і навчальній дисципліні. Дана проблематика детально висвітлена у багатьох наукових роботах, зокрема, у працях таких відомих вчених як В. Бездрабко [4–7], С. Кулешов [42;44;46–50;52], Ю. Палеха [74–79], М. Слободяник [105–107; 109].

Ключовими, присвяченими розвитку документознавства в Україні стали праці: «Історія науки про документ, або відкриття відомого» [8] та «Становлення і розвиток документознавства в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» [9] В. Бездрабко, «Документознавство: Історія. Теоретичні основи» [43], «З історії документознавства в Україні» [46], «Концепції документа як засобу соціальних комунікацій» [48] і «Проект концепції розвитку документознавства в Україні» [51] С. Кулешова, «Формування системи загальних та часткових законів документології як наукової дисципліни» [56], Н. Кушнарєнко, «Загальне документознавство» [80] Ю. Палехи, «Документологія: Зміст. Перспективи» [107] й «Основні напрями розвитку документознавства в сучасній Україні» [108] М. С. Слободяника, «Загальна теорія документа і книги» [108] та «Склад сучасної термінологічної системи

документознавства» [125] Г. Швецової-Водки. Було створено дві великі документознавчі школи, лідируючими вченими у яких стали М. Слободяник та С. Кулешов.

Українську документознавчу термінологію активно досліджують і розвивають такі вітчизняні науковці, як В. Бездрабко [4], М. Комова [38], С. Кулешов [42], Г. Швецова-Водка [126] та інші. Їхні наукові розвідки є важливою умовою для подальшого розвитку теоретичних аспектів цієї галузі знань.

Документознавство як наука пройшла тривалий шлях розвитку, формуючи власну предметну область, методологію та термінологію. У другій половині 1990-х рр. вийшли роботи українського науковця С. Кулешова «Типологія наукових документів: історія та сучасний стан» [52], «Документознавство: Історія. Теоретичні основи» [43], «Концепції документа як засобу соціальних комунікацій» [48], які дали поштовх для розвитку даної дисципліни. Вагоме значення саме на початку розвитку даної галузі знань мала праця «Електронне діловодство в Україні: проблеми та завдання впровадження» В. Шейко [128].

Дослідники вивчають документ у всіх його аспектах. Класифікації управлінських документів в організації присвячена наукова розробка Ю. Палехи [76]. Нормативне та науково-методичне забезпечення організації діловодства в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. проаналізовано у дисертаційному дослідженні О. Загорецької [29]. Управлінське документознавство та галузеве документознавство стає об'єктом наукових зацікавлень низки науковців, що стимулювало написання праць з даної тематики [11], [123–126], [130], [104].

Різні аспекти документаційного та інформаційного забезпечення систем управління, особливо на державному та регіональному рівнях, стали предметом наукових досліджень, які проводили І. Петрова «Документаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку» [82], І. Антоненко «Керування документацією за

кордоном: історія, законодавство, теоретичні основи та технології» [1], Т. Білова «Моделі та інформаційна технологія процесів документообігу в системах організаційного управління» [14], В. Савицький «Документаційне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування України» [96], С. В. Сельченкова «Діловодство» [99], Л. Філіпова «Системи управління електронним документообігом: загальні поняття термінології, організації, технології» [119]. У своїх роботах вони проаналізували проблеми впровадження системи електронного документообігу і перспективи їх розвитку в державних установах.

Особливості впровадження електронного документообігу в державному секторі досліджували такі вчені як Ю. Ковтанюк [36], Ю. Калужинська, Р. Троцкенко [31], Т. Трофімук-Кирилова [112]. Над вивченням електронного діловодства в Україні, аналізом проблем, перспектив та організаційних аспектів впровадження електронного документообігу працює О. Лаба [59;60;62].

Вчена О. Лаба є однією з провідних дослідниць у сфері електронного діловодства в Україні. Її праці зосереджені на

Підготовка фахівців з документознавства є об'єктом наукового інтересу Г. Власової [17], В. Шейко [129], Н. Гайсинюк [19], Л. Квасюк [32], Л. Філопової [121] та ін.

Сучасні дослідження в документознавстві зосереджені вивченні історичного розвитку науки про документ, на розробці нових теоретичних основ, впровадженні і використанні систем електронного документообігу та захисті інформації у них. Так, за останні роки було опубліковано низку наукових праць, що присвячені історії розвитку документознавства, наприклад, основні етапи розвитку науки про документ проаналізовано І. Довжук [25], В. Петрович та О. Бундак [83], стан та перспективи його розвитку в Україні у період незалежності розкрито у статтях С. Гаврилюк [18], та С. Литвин [67], формування електронного документознавства простежено М.Пасічник, К.Прокопенко [81], історії розвитку діловодства присвячена розвідка Г. Федорової [117]. Проблеми та перспективи розвитку документознавства на

сучасному етапі розвитку розкрито у статтях В.Бездрабко [3] , С. Кулешова [53], К. Климової та К. Дорошенко [35, с. 32–33], А. Дерюги [24]. Важливість розробки заходів інформаційної безпеки у системах електронного документообігу обґрунтували О. Плужник, П. Дрок [86], Л. Піддубна та В. Павліченко [84].

Сучасні українські документознавці активно працюють над розвитком теорії та практики документознавства, адаптуючи її до викликів сучасного інформаційного суспільства.

1.2. Джерельна база та методологія дослідження

Основну групу джерел кваліфікаційної роботи складають нормативно-правові та законодавчі документи. Ваговим джерелом для написання кваліфікаційної роботи став вебсайт Верховної Ради України[23], на якому можна було легко знайти закони України, постанови, правила, розпорядження та рішення Кабінету Міністрів України, державні стандарти, що стосуються тематики магістерської роботи.

Законодавчі акти створюють основу для аналізу розвитку документознавства в Україні. Вони відображають як теоретичні, так і практичні аспекти цієї сфери та становлять правову базу для формування, функціонування та вдосконалення практичних аспектів документознавства. Одним із базових документів є Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 [93], який містить правові основи інформаційних процесів в Україні. Він визначає принципи доступу до інформації, її зберігання та поширення, що є ключовими аспектами документознавства.

Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи України» від 24.12.1993 [94] забезпечує регламентацію діяльності архівних установ, які відіграють важливу роль у збереженні національної документальної спадщини. Цей закон визначає критерії відбору документів до архівів, їх зберігання та доступу до них.

Надзвичайно актуальними для сучасного документознавства є нормативні акти, що регулюють електронний документообіг. Так, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 [90] є фундаментальним нормативно-правовим актом, який регулює всі аспекти використання електронних документів в Україні. Він визначає правові засади створення, обміну, зберігання та використання електронних документів, забезпечуючи їхню юридичну силу та рівноцінність паперовим документам. Цей закон покращив ефективність та прозорість державних послуг, дещо спростив взаємодію між державою та бізнесом.

Наказ Міністерства юстиції України «Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» від 11.11.2014 [88] відіграє ключову роль у регулюванні роботи з електронними документами в Україні, забезпечуючи їхню довготривалу збереженість та доступність.

«Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду» від 02.03.2015 [87] є важливим нормативним актом, який визначає правила зберігання документів, що мають історичну цінність.

Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 [91], який визначає правові основи електронної взаємодії, підтвердження автентичності документів і забезпечення довіри до електронного документообігу.

«Правила організації діловодства та архівного зберігання документів» від 18.06.2015 [89] є основою для аналізу процесів впорядкування та систематизації документів.

У процесі підготовки кваліфікаційної роботи важливе значення мали Державні стандарти, що регулюють інформаційну діяльність та документаційне забезпечення управління [33]. Вони мають як нормативне, так і методологічне значення, є важливими джерелами, які дозволяють дослідити еволюцію документознавчих практик, визначити основні вимоги до оформлення документів та їх використання в сучасному інформаційному просторі.

Так, одним із перших стандартів у цій сфері є ДСТУ 3017–95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення», який встановлюють термінологію та класифікацію видань, що є основою для розвитку наукових досліджень у сфері документознавства. Важливим є стандарт ДСТУ 3582–97 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила», який охоплює питання уніфікації бібліографічних описів.

Ряд стандартів, таких як ДСТУ 3844–99 «Державна уніфікована система документації. Формуляр-зразок. Вимоги до побудови» та ДСТУ 4163–2003 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів» (з 01.09.2021 на його заміну діє ДСТУ 4163-2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів»), регламентують структуру й оформлення реквізитів документів. Ці стандарти демонструють системний підхід до документування, сприяючи стандартизації управлінських процесів.

Особливу увагу заслуговує ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» (з 01.03.2024 на його заміну діє ДСТУ 2732:2023), який є основним стандартом у сфері діловодства. Він забезпечує методологічну базу для вивчення концепцій управління документацією та їх інтеграції в наукову практику.

Стандарти ДСТУ 4515:2006 «Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація серіальних видань» та ДСТУ 4826:2007 «Інформація та документація. Видання інформаційні. Загальні вимоги», дозволяють глибше зрозуміти сучасні підходи до видавничої діяльності й організації інформаційних ресурсів.

Важливим джерелом інформації для написання кваліфікаційної роботи стали офіційні вебсайти Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, Національної бібліотеки України імені

В.І. Вернадського [73], Національної академії кадрів культури і мистецтва [72]. Такі ресурси забезпечують доступ до актуальних наукових публікацій, архівних документів, досліджень, нормативних актів та методичних рекомендацій. До прикладу, вебсайт Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства містить важливі матеріали, що стосуються історії та сучасного стану розвитку документознавства. На сайті Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського є доступ до електронних каталогів, бібліографічних ресурсів і архівних документів. На ньому розміщено не лише сучасні наукові дослідження, а й цінні історичні матеріали, які відображають еволюцію документознавства в Україні. Офіційний вебсайт Національної академії кадрів культури і мистецтва є корисним для доступу до методичних посібників, освітніх програм і матеріалів науково-практичних конференцій. Цей ресурс відображає розвиток навчальних підходів і підготовку фахівців у сфері документознавства.

Основою методології дослідження є загальнонаукові і спеціальні методи. Так, за допомогою хронологічного методу визначено послідовність появи та розвитку основних ідей, концепцій і напрямів у документознавстві. Системний аналіз дав змогу розглянути документознавство як систему, що складається з взаємопов'язаних елементів, і виявити закономірності її функціонування. Порівняльний метод дозволив порівняти розвиток документознавства в Україні у різні періоди, виявити спільні та відмінні риси. Використано історичний метод, який дозволив простежити хронологічну послідовність подій, виявити причиново-наслідкові зв'язки у розвитку документознавства, проаналізувати вплив соціокультурних та політичних факторів на цю галузь знань. У процесі аналізу ролі науковців та державних інституцій у еволюції науки про документ використано аналітичний метод. Біографічний метод використано для дослідження діяльності окремих вчених, а статистичний аналіз допоміг узагальнити внесок громадських інституцій у розвиток документознавства.

У роботі використано принципи історіографічного аналізу для виявлення етапів розвитку наукової думки про документ, з'ясування основних

теоретичних підходів, методів, концепцій, що використовувалися дослідниками. Порівняльний аналіз дав змогу співставити різні точки зору на проблему, виявити спільні та відмінні риси у підходах різних авторів щодо термінології та концепцій з документознавства. Метод прогнозування дозволив оцінити перспективи розвитку науки про документ.

Отже, дослідження розвитку документознавства в Україні у 1991–2021 рр. базувалося на комплексному аналізі різноманітних джерел, включаючи наукові праці, нормативно-правові акти та електронні ресурси. Для забезпечення об'єктивності та достовірності результатів було застосовано низку наукових методів: історичний, системний аналіз, порівняльний, хронологічний, прогнозування, біографічний.

РОЗДІЛ 2

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКИ ПРО ДОКУМЕНТ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

2.1. Основні етапи та напрями розвитку

Розвиток документознавства в незалежній Україні є важливою складовою формування сучасного інформаційного суспільства та вдосконалення документально-інформаційного забезпечення управління, науки, культури та освіти. Сьогодні документи є невід’ємною складовою управлінської діяльності, частиною нашої історичної та культурної спадщини. Документознавство використовується в освіті та наукових дослідженнях для збору, обробки та аналізу інформації. Знання та навички, здобуті в цій галузі, є цінними у різних сферах.

Документознавство – це наука, яка вивчає документи як особливий вид соціальної інформації, закономірності їх створення, обігу, використання та зберігання. Теорія документознавства формує фундамент для розуміння сутності документів, їх ролі в суспільстві та розробки ефективних систем управління інформацією. Документ організовує, систематизує інформацію, подає її в зафіксованому порядку [26]. Згідно ДСТУ 2732-2023 «Діловодство і архівна справа. Терміни та визначення понять» документ – це «матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її зберігання й передавання в часі та просторі» [27, с. 2].

Документознавство – це динамічна наука і дисципліна, яка постійно розвивається та адаптується до нових технологічних реалій. Її предметом є документи як носії інформації, закономірності їх створення, обігу, використання та зберігання. Становлення документознавства як самостійного напрямку наукової діяльності почалося на початку ХХ ст. Його засновником вважається бельгійський вчений Поль Отле, який запропонував назвати цю науку бібліологією або документологією, акцентуючи увагу на взаємозв'язку книги та документа. Основною сферою дослідження нової науки стали процеси

пошуку, збору, організації та надання доступу до різних видів документів. Незважаючи на те, що як наукова галузь документознавство остаточно сформувалося у ХХ ст., цьому передувала значна підготовча робота, викликана потребою дослідити важливу частину людської діяльності – документування.

Поняття «документознавство» має багато трактувань, однак жодне з них не є загальновизнаним. Це пояснюється багатогранністю та складністю самого терміну, що охоплює різні аспекти документу та документно-комунікаційної діяльності. Через це дослідники розходяться у поглядах щодо формування універсального визначення дефініції «документознавство». М. Навальна і В. Різник у посібнику «Загальне документознавство» дають наступне визначення цьому поняттю: «Документознавство – наука про документ та документно-комунікаційну діяльність. Це наукова дисципліна, що вивчає закономірності створення та функціонування документів, що виробляє принципи побудови документно-комунікаційних систем методів їх діяльності. Документознавство досліджує документ як джерело інформації та засіб соціальної комунікації. Це комплексна наука про документ та документно-комунікаційну діяльність, що вивчає в історичному, сучасному та прогностичному планах процесу створення, розповсюдження та використання документних джерел в суспільстві [70, с. 5].

Історія розвитку документознавства є важливим теоретичною проблемою, якою цікавилися як дослідники у минулому, так і сучасні науковці. Характеризуючи розвиток документознавства періоду незалежності України, варто коротко розглянути й попередні основні етапи розвитку науки про документ.

Документознавство як наука бере свій початок з початку ХХ ст. завдяки працям бельгійського вченого Поля Отле. Він запропонував назвати дисципліну, що вивчає документну діяльність, бібліологією або документологією, акцентуючи увагу на зв'язку між книгою та документом. У подальшому цей напрямок науки диференціювався, утворивши такі окремі дисципліни, як: теорія класифікації документів, теорія документних потоків, теорія індексування й реферування. У 1930–1950-х рр. поняття

«документознавство» використовується як умовний синонім дипломатики, яку називають галуззю спеціального документознавства.

У середині ХХ століття поняття «документ» почало поступово поступатися терміну «інформація», що відображало зміщення акценту з форми на зміст, оскільки перша дефініція є похідною від другої. З 1960-х рр. починають розвиватися наукові напрями під назвою «документалістика» та «документознавство». Документалістика розглядалася як прикладна галузь, орієнтована на управління документними системами, зокрема автоматизацію їхньої обробки, збереження та пошуку. Водночас документознавство фокусувалося на історичних аспектах створення та розвитку документів, а саме розвитку способів, окремих актів і систем документування явищ об'єктивної дійсності та його результатів – створення документів, їх комплексів і систем.

Наприкінці 1960-х рр. із розвитком інформатики наукові підходи до документа зазнали значних змін, а документознавство фактично втратило статус автономної наукової дисципліни. У 1973 р. розпочинаються спроби узагальнити теоретичні відомості про документ, розробити його концептуальні основи за допомогою інформаційного аналізу. Частина питань, пов'язаних із класифікацією документів, створенням інформаційних моделей документа, дослідженням документних інформаційних потоків інтегрувалася в бібліотекознавство, бібліографознавство, архівознавство та інформатику.

До 1980-х рр. інформатика й документалістика залишалися узагальнюючими науками про документ, проте інформатика охоплювала як документну, так і недокументну інформацію. У 1980-х роках стало очевидним, що документ найбільш повно відображає специфіку діяльності бібліотек, архівів, музеїв, книгарень та інших установ, які працювали з інформацією. Цьому зокрема сприяло й упровадження в професійну діяльність цих закладів комп'ютерної техніки й машинозчитувальних носіїв інформації [68, с. 17–18].

Рік 1991 рік став знаковим для України, оскільки країна проголосила свою незалежність від СРСР, що було кульмінацією тривалої боротьби українського народу за самовизначення.

Здобуття незалежності відкрило нові перспективи для розвитку документознавства в Україні: відхід від ідеологічних установок радянського періоду, орієнтація на загальнолюдські цінності, активна інтеграція в міжнародний науковий простір, участь у міжнародних проектах, перехід від паперових до електронних документів, розвиток електронного урядування, збільшення уваги до соціальних аспектів документознавства, ролі документів у збереженні культурної спадщини тощо.

На початку 1990-х років виникла необхідність у створенні комплексної науки про документ. Для узагальнюючої назви науки про документ починає використовуватися декілька назв, зокрема: «інформаційно-комунікативна наука» та «документаційно-інформаційна наука». Ядром цього комплексу наук стали бібліотекознавство, бібліографознавство, архівознавство, музеєзнавство та інформатика, спільним для яких є дослідження документа як об'єкта, призначеного для передачі інформації. Кожна з цих дисциплін має свої спеціальні завдання, форми й методи роботи з документами, однак теорія й історія документа є спільною для них. В цей час документознавство охоплює загальнотеоретичні аспекти, зокрема функціональний аналіз документів, їх типологізацію та класифікацію, дослідження матеріальних і змістовних характеристик [68, с. 18].

Важливе значення для розвитку науки про документ у період незалежності України стало формування окремої навчальної спеціальності для підготовки фахівців з документознавства. Так, у 1994 р. з ініціативи Харківського державного інституту культури (пізніше було перейменовано у Харківську державну академію культури) з'явилася спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність». Вищезазначений заклад вищої освіти зініціював у 1995 р. введення нової спеціальності до освітнього класифікаційного кадастру України. Підготовка фахівців за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність» розпочалася у 1995–1996 н.р. на базі бібліотечного факультету Харківської державної академії культури, за ініціативою професора, доктора педагогічних наук Н. М. Кушнарєнко, яка

відіграла провідну роль у започаткуванні окремого напрямку навчання з документознавства [118, с. 60–61].

Відома дослідниця В. Бездрабко підкреслює, що період 1990–2000-х рр. є активною фазою розвитку документознавства в Україні, що відзначилися успішним конституюванням науки, адже були написані концептуальні теоретичні праці, засновано періодичні фахові видання, наприклад, «Студії з архівної справи та документознавства» (1996 р., видавець – Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД), «Вісник Книжкової палати» (1996 р., видавець – Книжкова палата України імені Івана Федорова), «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (2004 р., видавець – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва (НАКККіМ) і т.д., започаткування проведення міжнародних конференцій з широкомасштабного міждисциплінарного вивчення документів у колах науки, культури та бізнесу, опубліковані навчальні підручники, у тому числі й із загального та спеціального документознавства [3, с. 28].

Так знаковим для розвитку документознавства став вихід праці, присвяченої ґрунтовному аналізу змісту документознавства та перспектив його розвитку – «Документоведение» (1997 р.). Підручник містить авторські погляди дослідниці Н. Кушнарєнко на теоретичні основи цієї дисципліни. Ця робота, витримавши сім перевидань, залишається актуальною й до сьогодні. У своїх дослідженнях Н. Кушнарєнко визначає документознавство як метанауку, яка об'єднує всі науки документно-комунікативного циклу. Вона підкреслює тісний зв'язок документознавства з такими дисциплінами, як діловодство, книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, архівознавство та інформатика. На думку дослідниці, документознавство складається з двох основних розділів: загального та особливого [83, с. 221].

Розвиток теорії документознавства в Україні в період незалежності характеризується динамічністю, багатогранністю та орієнтацією на міжнародні стандарти. Документознавство в Україні активно інтегрується в глобальний інформаційний простір, відповідаючи на виклики сучасності та сприяючи

розвитку суспільства. Важливим для розвитку документознавства стало прийняття державних стандартів та класифікаторів документації, оскільки це забезпечує уніфікацію підходів до створення, обробки, зберігання та використання документів. Такі нормативні документи встановлюють єдині вимоги до електронних та паперових документів, що полегшує їх інтеграцію в міжнародні системи документообігу. У період незалежності України було прийнято низку державних стандартів і класифікаторів, більшість із них була розроблена і затверджена у 1990–2000-х рр. Серед основних варто назвати наступні:

- ДСТУ 3017–95 Видання. Основні види. Терміни та визначення. [Чинний від 1996.01.01]. Київ : Держстандарт України, 1995. 46 с.
- ДСТУ 3018-95. Видання. Поліграфічне виконання: Терміни та визначення. [Чинний від 1996.01.01]. Київ : Держстандарт України, 1996. 24 с.
- ДСТУ 3582-97. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правил. [Чинний від 1998–07–01]. Київ : Держстандарт України, 1998. – 48с.
- ДСТУ 3814-98. Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація книг. [Чинний від 2000–01–01]. Київ : Держстандарт України, 2000. 14 с.
- ДК 010-98. Державний класифікатор управлінської документації. Київ : Держстандарт України, 1999. 50 с. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1024217-98#Text>
- ДСТУ 3843-99 Державна уніфікована система документації. Основні положення. [Чинний від 2000-07-01]. Київ : Держстандарт України, 2000. 7 с.
- ДСТУ 3844-99 Державна уніфікована система документації. Формуляр-зразок. Вимоги до побудови. [Чинний від 2000-07-01]. Київ : Держстандарт України, 2000. 8 с.
- ДСТУ 2395-2000 Інформація та документація. Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування. Загальна методика. [Чинний від 2001.07.01]. Київ : Держстандарт України, 2001. 12 с.

- ДСТУ 4163-2003 Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів. [Чинний від 2003-09-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2003. 33 с.
- ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. [з 01.03.2024 на його заміну діє ДСТУ 2732:2023]. Київ : Держспоживстандарт України, 2005. 36 с. URL : [https://vn.court.gov.ua/userfiles/27_2732-2004\(1\).pdf](https://vn.court.gov.ua/userfiles/27_2732-2004(1).pdf)
- ДСТУ 4489-2004. Видання книжкові та журнальні. Вимоги до форматів/ [Чинний від 2006–01–01]. Київ : Держстандарт України, 2006. 12 с.
- ДСТУ 4419:2005. Інформація і документація. Документи аудіовізуальні. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2006.07.01]. Київ : Держстандарт України, 2006. 18 с.
- ДСТУ 3003:2006. Технологія поліграфічних процесів. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2007. 07.01]. Київ : Держстандарт України, 2007. 24 с.
- ДСТУ 4515:2006. Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація серіальних видань. [Чинний від 2007–07–01]. Київ : Держстандарт України, 2007. 24 с.
- ДСТУ 4826:2007. Інформація та документація. Видання інформаційні. Загальні вимоги. [Чинний від 2009–01–01]. Київ : Держстандарт України, 2009. 24 с. [33].

Важливе значення для документознавства стало прийняття й інших нормативно-правових документів, які створили чітке правове поле для діяльності в сфері документаційного забезпечення управління, визначили права та обов'язки суб'єктів інформаційних відносин, встановили вимоги до створення, зберігання та використання документів, визначили нові напрямки наукових досліджень у галузі документознавства, пов'язані з інформаційними технологіями та електронним урядом тощо. Одними із ключових законодавчих актів цього часу є:

– Конституція України від 28 червня 1996 р., яка визначає основні принципи державної інформаційної політики, зокрема доступ до інформації, її відкритість та прозорість (стаття 34) [39].

– Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 №2657-XII встановив правові засади інформаційної діяльності в Україні, зокрема порядок створення, володіння, зберігання, використання та поширення інформації. У Законі було зафіксовано визначення поняття «документ» як матеріального носія, що «містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі». Це стало основою для подальших наукових досліджень у галузі документознавства [93].

– Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи України» від 24.12.1993 №3814-XII, який визначив правові засади формування, зберігання та використання документів Національного архівного фонду України та діяльність архівних установ [94].

– Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 №852-IV, що регламентує створення, використання та зберігання електронних документів та процедур організації електронного документообігу [90].

Термінологія є фундаментальною проблемою для будь-якої науки, в тому числі документознавства. Наприкінці 1990-х – у 2000-х рр. в Україні активізувалися дискусії щодо співвідношення категорій «книга» і «документ», визначення термінів «неопублікований документ», а також осмислення поняття «документ», його функцій та властивостей, особливо у контексті бібліотечно-бібліографічної діяльності. Значний внесок у ці дискусії зробили Ю. Столяров, А. Соколов, Г. Швецова-Водка та Г. Меркулов [68, с. 16]. Про актуальність терміносистеми документознавства свідчить проведення наукових заходів з термінології документознавства та суміжних галузей знань, видання термінологічних словників, стандартів, енциклопедичних статей. Наприклад, у 2007 р. і 2008 р. на базі Київського національного університету культури і мистецтв було проведено Міжнародні науково-теоретичні семінари

«Термінологія документознавства та суміжних галузей знань» [80, с. 16], і відповідно з 2007 р. почав видаватися щорічний збірник наукових праць «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань» [110].

Важливою подією у розвитку науки про документ у період незалежності України стало відкриття у 2003 р. у межах історичних наук спеціальності 07.00.10 – документознавство, архівознавство та спеціалізованих вчених рад з правом приймати до розгляду та проводити захист дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за цією спеціальністю [3, с. 221]. У 2008 р. «документознавство, архівознавство» включили до складу наукової спеціальності «соціальні комунікації» і був змінений шифр на 27.00.02. Відповідно, зазнала змін і проблематика дисертаційних робіт, що було відбито у двох нових паспортах наукової спеціальності «Документознавство, архівознавство». Один із них дозволяв дисертації з тематики архівознавства та документознавства захищати із історичних наук, а інший, з розширеною й оновленою проблематикою, дозволяв захист дисертацій зі соціальних комунікацій [119, с.1]. В цей період почали роботу спеціалізовані ради зі спеціальності «Документознавство, архівознавство» при Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського, Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв, Українському науково-дослідному інституті архівної справи та документознавства [119, с. 2].

У 2010-х рр. документознавство в Україні продовжує розвиватися. Теоретичні розробки цього періоду поділяють його на два напрями. Один з них орієнтований на загальне осмислення документа як об'єкта дослідження, акцентуючи увагу на його характеристиках, функціях, властивостях, класифікаційних і типологічних критеріях. Цей підхід створює базу для формування загального документознавства. Інший напрям є спеціалізованим і зосереджується на вивченні окремих типів документації [67, с. 16].

Важливим напрямом досліджень загального документознавства залишається розв'язання дискусійних питань у документознавчій термінології. Наприклад, існують певні розбіжності в трактуванні таких понять як

«спеціальні» чи «галузеві» системи документації, «види документації», співвідношення понять «системи спеціальної документації» та «спеціальні системи документації», зміст дефініції «юридичне документознавство» тощо [34, с. 29]. Ці дискусійні питання потребують подальшого дослідження і є важливими для розвитку теоретичних засад документознавства.

У 2018 р. вийшла монографія О.М. Тур «Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації» [113], у якій подано комплексний аналіз документознавчої терміносистеми, розглядаються теоретичні основи та практичні аспекти уніфікації та стандартизації термінології у сфері документально-комунікаційної діяльності суспільства. Автор визначає основні напрями сучасних термінологічних досліджень з документознавства, характеризує методи та концепції, що використовуються в цій галузі. Особлива увага у дослідженні приділяється актуалізації питання впровадження міжнародних і європейських стандартів для гармонізації національної термінології з європейським законодавством.

Зростання кількості наукових публікацій [56], [126], [33] присвячених спеціальним системам документації, підтверджує важливість цього напрямку розвитку документознавства.

Найактивніше розвиваються управлінське і юридичне документознавство. Так, перше ґрунтовно висвітлено у навчальних посібниках С. Г. Кулешова «Управлінське документознавство» (2003 р.) та В. В. Бездрабко «Управлінське документознавство» (2006 р.), де дослідники зосередили особливу увагу на проблемах класифікації управлінських документів. Юридичне ж документознавство почало активно розвиватися наприкінці 2000-х – початку 2010-х рр. після появи наукових розвідок і захисту кандидатської дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій М. В. Вилегжаніної на тему «Нормативно-правові акти в комунікаційному середовищі сучасної України» (2011 р.). Вихід значної кількості навчальних посібників з даної проблематики зумовлений включенням документознавчих проблем правознавства до навчальних планів юридичних факультетів ЗВО

України. Більшість посібників представляють зразки оформлення юридичних документів. Найповніше юридичне документування розглядається у навчальних посібниках А. В. Коржа, наприклад, «Документознавство. Зразки документів право ділової сфери» (2009 р.) [114, с. 8–9].

Однією з ключових тенденцій 2010-х рр. в Україні стали цифрові трансформації документаційного забезпечення управління. Активне впровадження електронного урядування, хмарних технологій та штучного інтелекту відкрило нові горизонти для автоматизації процесів, аналізу даних та створення інноваційних рішень в управлінні документацією. Впровадження електронного урядування в Україні тісно пов'язане з розвитком документознавства. Активне впровадження інформаційних технологій в усі сфери життя зумовило вивчення нових типів документів (електронних), розробку стандартів їх створення, зберігання та використання [101]. Важливим для розвитку науки про документ стало подальше удосконалення нормативно-правової бази у галузі документознавства та архівної справи, у тому числі й прийняття законодавчих актів, державних стандартів, національних класифікаторів, які регулюють роботу з електронними документами. Зокрема – це:

– ДСТУ 7157:2010. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. [Чинний від 2010.07.01]. Київ : Держстандарт України, 2001. 18 с. [32].

– «Типове положення про архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, державного і комунального підприємства, установи та організації» від 10.02.2012 № 232/5, що регулює створення та діяльність архівних підрозділів в установах усіх форм власності для тимчасового зберігання архівних документів і використання відомостей, що містяться в цих документах, для службових, виробничих, наукових та інших цілях [110].

– «Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» (Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 №1886/5), що встановлює загальні вимоги щодо

впровадження електронного документообігу із застосуванням кваліфікованого електронного підпису чи печатки, організації роботи з електронними документами у діловодстві в установах та організаціях незалежно від форм власності та порядок їх підготовки до передавання на архівне зберігання. [87].

– «Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду» (Наказ Міністерства юстиції України від 02.03.2015 №296/5), яке визначає правила зберігання документів Національного архівного фонду незалежно від виду носія, що важливо для забезпечення їх збереження [86].

– «Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» (Наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015 №1000/5), які встановлюють єдині вимоги щодо створення управлінських документів як на паперових ноіях так і в електронній формі; роботи зі службовими документами, а також порядок їх архівного зберігання в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності [88].

– Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII, що регулює правові та організаційні засади електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг, права та обов'язки суб'єктів відносин у цих сферах [90].

– ДСТУ 4163-2020 Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів (на заміну ДСТУ 4163-2003 Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів. [Чинний від 1 вересня 2021]. Київ : Держспоживстандарт України, 2020. 37 с.

– Класифікатор управлінської документації НК 010:2021 (на заміну ДК 010-98 Державний класифікатор управлінської документації. [Чинний від 19.04.2021]. Київ, 2021. 26 с. [32].

Пандемія COVID-19 теж мала вплив на розвиток документознавства, зокрема прискоривши процес цифрової трансформації документообігу. Карантинні обмеження сприяли переходу на дистанційну роботу, збільшенню обсяг електронних документів, поширенню використання електронних підписів, спрощення процедур підписання документів [21].

У 2010-х – на початку 2020-х рр. зростала увага теоретиків та практиків до питань безпеки інформації, захисту персональних даних та забезпечення конфіденційності, що також позначилося на методологічних підходах у галузі документознавства. Також відбулася інтеграція документознавства з іншими дисциплінами, такими як інформатика, менеджмент і соціальні комунікації, що дозволило поглибити міждисциплінарні дослідження. Важливим напрямом стало дослідження соціальних функцій документів, їх ролі у збереженні національної пам'яті та формуванні колективної ідентичності. У науковій сфері значна увага приділялася розробці загальної теорії документа, класифікації нових типів документів та аналізу документних потоків в умовах інформаційного суспільства.

Важливою рисою українського документознавства є висока активність обговорення актуальних питань розвитку науки у вигляді творчих дискусій між провідними вченими на сторінках фахових журналів, наприклад «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» [12].

Підготовка фахівців у галузі документознавства в Україні також зазнала змін у останнє десятиріччя. Згідно затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України від 29.04.2015 р. «Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» було перейменовано на 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа і з 2016 р. заклади вищої освіти почали готувати фахівців за цією спеціальністю, у якій акцент на документознавстві було дещо зменшено [91]. Станом на 2021 р. лідерами серед закладів вищої освіти, що готують фахівців за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, та проводять дослідження у

цій галузі є: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київський національний університет культури і мистецтв, Харківська державна академія культури, Державний університет телекомунікацій, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Львівська політехніка, Західноукраїнський національний університет, Національний університет «Одеська політехніка», Рівненський державний гуманітарний університет та ін. [132].

Щодо напрямів розвитку, то українське документознавство еволюціонує, охоплюючи широкий спектр наукових та практичних аспектів у таких основних напрямках, які були окреслені ще в 2011 р. у бібліографічному покажчику «Українське документознавство (1991–2011 рр.)» [114]:

1. Теоретичні та методологічні засади документознавства. Сюди можна віднести дослідження сутності та ролі документа в суспільстві, розробку методологічних принципів вивчення документів, формування теоретичних основ документної комунікації, вивчення історії документознавства.

2. Теорія документа. Можна віднести дослідження природи та структури документа, класифікацію документів за різними ознаками, вивчення мови та стилю документів, розробку методів аналізу документів.

3. Управління документацією. Сюди можна віднести розробку системи та технологій роботи з документами, організацію документаційних фондів, забезпечення інформаційної безпеки документів, автоматизація документообігу.

4. Електронне документознавство. До цього напрямку можна віднести дослідження теоретичних та практичних проблем електронного документообігу, розробки електронних документів та систем їх обробки, забезпечення юридичної чинності електронних документів, захист електронних документів від несанкціонованого доступу.

5. Документознавча професіологія. Основними складовими є підготовка фахівців з документознавства, підвищення кваліфікації документознавців, науково-методичне забезпечення документної діяльності.

6. Галузеве документознавство. Сюди можна віднести дослідження документів в різних галузях діяльності (наприклад, медичне документознавство, юридичне документознавство чи бухгалтерське документознавство).

7. Історія документознавства. До цього напрямку можна віднести дослідження розвитку документної справи в Україні та світі, вивчення життя та діяльності видатних документознавців, збереження та популяризація документної спадщини.

Важливо зазначити, що ці напрями документознавства тісно пов'язані між собою та взаємодоповнюють один одного. Розвиток одного напрямку сприяє розвитку інших, що в цілому стимулює прогрес документознавчої науки та практики.

Отже, розвиток документознавства в Україні з моменту здобуття незалежності характеризується значними трансформаціями та досягненнями. Перехід до ринкової економіки, інтеграція в глобальний інформаційний простір та розвиток цифрових технологій суттєво вплинули на цю науку та навчальну дисципліну. Документознавство в Україні відіграє важливу роль у збереженні історичної пам'яті, розвитку науки і культури, а також в забезпеченні ефективної роботи установ та організацій усіх форм власності.

2.2. Роль науковців та державних інституцій в еволюції документознавства

Для українського документознавства стало ключовим фактором здобуття нашою державою незалежності. Це посприяло розвитку інфраструктури документознавства, запровадження документознавчої освіти, підготовці наукових кадрів, системі публікацій та діяльності форумів, семінарів у документознавстві і не тільки. У 1994 році була створена у Держкомархіві України спеціалізована наукова організація – Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства [115].

Основна метою діяльності інституту полягає у розробленні нормативно-методичних і науково-теоретичних проблем розвитку документознавства і архівної справи. Пріоритетною стороною робочого часу організації стало запровадження досліджень у документознавчій сфері [115].

Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД) є основною державною науково-дослідною установою у базі державних архівних установ України та перебуває у підпорядкуванні Державної архівної служби України. Основною метою функціонування та діяльності є здійснення досліджень науково-теоретичних і нормативно-методичних проблем розвитку документознавства і також архівної справи [115].

Основні напрямки діяльності УНДІАСД охоплюють фундаментальні та прикладні наукові дослідження, розробку нормативно-методичної бази для архівної справи, науково-методичне забезпечення державних архівів, міжнародне співробітництво, підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації, експертну діяльність, видавничу діяльність, організацію наукових форумів та захист інтелектуальної власності. Інститут також бере активну участь у формуванні сучасної системи освіти в галузі архівознавства, документознавства та діловодства. УНДІАСД реалізував понад 250 наукових проєктів, створив численні навчальні посібники, довідники та нормативні документи [29].

Результатом співпраці з Укрдержархівом та іншими організаціями стало проведення понад 50 наукових заходів, що сприяло розвитку галузі. Особливе місце серед усіх заходів посіли міжнародні наукові конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку документознавства», «Електронний документ: актуальні завдання та практичне впровадження (Життєвий цикл електронного документа)». Інститут активно займається видавничою діяльністю, зокрема започаткував у 1996 р. науковий щорічник «Студії з архівної справи та документознавства».

Завдяки спільній роботі було створено навчально-методичний комплекс. Зараз у більшості університетів готують кадри документознавців, але фахової

навчальної літератури для них видається недостатньо. Монографічне видання «Документознавство: історія та теоретичні основи» (2000 р.) [42] та навчальний посібник «Загальне документознавство» (2012 р.) [43], підготовлені одним із працівників УНДІАСД, відомим дослідником у цій галузі д. і. н., проф. С. Кулешовим, досить успішно заповнюють цю прогалину.

Науково-методичний посібник «Експертиза цінності управлінських документів: історія, теорія, методика» підготовлений у співпраці С. Сельченкової та К. Селіверстової (2011 р.) [100] є цінним як для навчання, так і для практичної діяльності. Спецрада УНДІАСД підготувала близько 60 кандидатів наук, серед яких третина обрала спеціальність «документознавство, архівознавство». Саме в УНДІАСД відбулися перші в Україні захисти дисертацій із цієї спеціальності. Дисертанти працюють у широкому спектрі закладів, розташованих по всій території України, від обласних центрів до районних установ, частина з яких працюють чи працювали у системі Укрдержархіву. Також у УНДІАСД захистили свої дисертації такі відомі вчені у галузі науки про документ як О. Загорецька, М. Ковтун, Н. Павловська, І. Антоненко, Ю. Ковтанюк [29].

Сучасними напрямками роботи інституту є здійснення теоретичних та прикладних наукових досліджень з проблем архівознавства, документознавства; міжнародне співробітництво з профільними установами та організаціями; підготовка матеріалів для випуску періодичних та неперіодичних видань з документознавства, архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін; участь у формуванні та проведенні експертизи змісту навчання і підвищення кваліфікації фахівців у галузі архівної справи, документознавства та діловодства [115].

На сьогоднішній день директором УНДІАСД є В. Скальський. Заступником директора з наукової роботи є В. Бойко, завідувачем відділу документознавства є С. Кулешов. Саме відділ документознавства займається широким спектром діяльності, зокрема: проведенням фундаментальних і прикладних досліджень у сфері документознавства; вивченням історичних

аспектів та сучасних теорій документознавства; аналізом світового досвіду в організації діловодства та управлінні документаційними процесами; розробкою стратегічних документів та прогнозів розвитку сфери діловодства в Україні; створенням нормативної бази для ефективного функціонування систем діловодства та електронного документообігу; дослідженням та впровадженням інноваційних підходів до керування документацією.

Інститут видає велику кількість наукової літератури: монографії, навчальні посібники, довідники, словники, бібліографічні покажчики, збірники документів, збірники наукових праць, продовжувані і серійні видання, нормативні документи та методичні посібники, автореферати дисертацій та інше. Протягом останніх років фахівці УНДІАСД провели багато досліджень, в результаті яких було розроблено «Примірну номенклатуру справ сільської (селищної) ради об'єднаної територіальної громади»; Проекти уніфікованих форм планово-звітної документації архівних установ України та рекомендації щодо їх складення і оформлення; «Методичні рекомендації з розроблення інструкції з діловодства юридичних осіб приватного права»; «Методичні рекомендації з проведення експертизи цінності та відбору на архівне зберігання документів, пов'язаних із соціальним захистом громадян». У 2019 році Укрдержархівом та УНДІАСД була розроблена друга редакція проекту національного стандарту ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». У 2020 р. інститут працював над новою редакцією Державного класифікатора управлінської документації (НК 010:2021) [52].

Видатні фахівці інституту, такі як В. Бойко [14], О.Загорецька О.М.[27–30], та З. Свєрдлик [97] присвятили свої публікації вивченню актуальних питань теорії та практики класичного документознавства. Спільно з Центральним державним електронним архівом досліджувалися складні питання електронного документознавства та електронного архівознавства, а саме розробка технологічних рішень для комплектування архівів електронними

документами, стратегія впровадження інформаційних технологій в архівній справі України, а також розробка теоретичної та практичної бази для ефективного збереження електронних архівів в нашій державі.

З 1990-х рр. фахівці з документознавства та архівознавства окрім УНДІАСД почали працювати як у закладах вищої освіти, наприклад, Національній академії керівних кадрів культури і мистецтва (НАКККіМ) [71], так й у інших установах, зокрема у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського [72].

Національна бібліотка України імені В.І. Вернадського є головною всеукраїнською бібліотекою [72]. Книгозбірню називають загальним, державним та комбінованим бібліотечно-інформаційним, науковим, методичним, дослідницьким і культурно-просвітницьким центром. Бібліотека є найбільшою за кількістю документно-інформаційних ресурсів книгозбірею нашої країни. Вона відноситься до НАН України, і входить до складу відділення історії, філософії й права. Бібліотека робить суттєвий внесок у розвиток класичного документознавства, так, окрім розроблення проблематики його наукових напрямів, вона виконувала важливу роль у підготовці наукових кадрів, зокрема, через діяльність спеціалізованої вченої ради з захисту дисертацій зі спеціальності «документознавство, архівознавство». Наприклад, у ній відбувся успішний захист докторських дисертацій – О. Тур «Уніфікація та стандартизація документознавчої термінології в Україні» та Л. Ковальської «Документально-інформаційні ресурси радянського руху Опору в Україні (1941–1944 рр.)», кандидатських дисертацій – Т. Барабаш «Латинське письмо у міських канцеляріях Руського воєводства XVI – XVII ст.», З. Сverdлик «Організація діловодства в думі та управі міст Києва (1870–1917 роки)», О. Вдовіна «Електронне діловодство як комунікаційна складова судочинства в Україні», К. Корнійчук «Формування системи електронного документообігу в транспортному комплексі України», Н. Філіппової «Документно-інформаційні ресурси медичної галузі України: теоретичний та практичні аспекти» та ін. [52].

Помітне місце в інфраструктурі українського документознавства займають професійні форуми. Найактивніше цей напрям реалізується у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтва (НАКККіМ), де було проведено 8 міжнародних конференцій «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики». Систематично почали проводити міжнародні конференції КНУКіМ, Одеський національний політехнічний університет і Донецький національний університет.

НАКККіМ, заснована у 1970 р. займається підготовкою та підвищенням кваліфікації спеціалістів у галузі мистецтва та культури [71]. Академія складається з таких підрозділів як: інститут реклами і дизайну; інститут практичної культурології і арт-менеджменту; інститут новітнього мистецтва; центр культурно-мистецької освіти та центр експертизи культурних цінностей.

Академія активно видає наукову літературу, наприклад науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», а також монографії, збірники конференцій. Науковий журнал заснований у лютому 2004 р. виходить щоквартально і включений до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа. Академія готує бакалаврів та магістрів зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа [71].

Значну роль у розвитку документознавства відіграють професійні конференції, форуми, які постійно відбуваються в Україні. Організаторами таких наукових заходів є як державні установи, що є провідними у цій галузі, зокрема, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, так і заклади вищої освіти, наприклад, Національний університет «Одеська політехніка», Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Українська академія друкарства та інші.

В документознавстві найбільш опрацьовуються теоретико-методологічні проблеми науки. Українські вчені науки про документ розробили чотири концепції документознавства. Перша концепція це – «інформаційна» М. Слободяника, друга – «архівно-діловодна» С. Кулешова, третя – «бібліотекознавча» Н. Кушнарєнко, четверта – «неокомунікаційна» Г.М. Швецової-Водки [114, с. 7].

До наукової школи М. Слободяника переважно входять дослідники, що приділяють велику увагу дослідженню саме ролі електронних документів у розвитку системи соціальних комунікацій. Школа підготувала таких кандидатів наук як О. Кравцова [39], І. Петрова [81], Ю. Якимюк [131] та ін.

Михайло Семенович Слободяник, автор багатьох наукових праць [103–108] визначає документ як носій інформації, що використовується в процесах комунікації. Згідно з цією концепцією, документознавство досліджує документ не лише як матеріальний об'єкт, але й як інформаційний ресурс.

Інформаційна концепція документознавства М. Слободяника має вагоме значення для розвитку цієї наукової галузі. Концепція розширює предмет документознавства, включаючи до нього інформаційний аспект, забезпечує теоретичну основу для дослідження документних систем та інформаційної діяльності з документами та сприяє розвитку нових напрямів документознавства, таких як електронне документознавство, документознавчий менеджмент, інформаційний менеджмент [108].

Інформаційна концепція документознавства М.С. Слободяника стала основою для розвитку української школи документознавства. Вона також мала значний вплив на розвиток документознавства в інших країнах.

Архівно-діловодна концепція документознавства, розроблена Сергієм Григоровичем Кулешовим, видатним українським вченим, розглядає документ як джерело інформації про діяльність установи та засіб управління цією діяльністю. Згідно з цією концепцією, документознавство досліджує документ в його зв'язку з діловодством та архівною справою. На відміну від інформаційної концепції документознавства М. Слободяника, яка робить акцент на

інформаційній сутності документа, архівно-діловодна концепція С. Кулешова підкреслює його практичне значення для діловодства та архівної справи. Разом ці дві концепції дають комплексне уявлення про документ як про джерело інформації, засіб управління та джерело історичної пам'яті [114, с. 7].

Сергій Георгійович Кулешов є видатним документознавцем і педагогом, одним із фундаторів вітчизняного документознавства, співробітником Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. Ключовими напрямками роботи вченого є: бібліотеко-бібліографічний і архівно-документознавчий. Науковець присвятив свої дослідження вивченню фундаментальних проблем документознавства, книгознавства, бібліотекознавства, архівознавства, бібліографії, нумізматики, методики викладання у вищій школі та практичної діяльності архівних установ, про що свідчать його чисельні опубліковані наукові праці [40–52]. Науковець і досі активно працює над вдосконаленням практичних аспектів документознавства, його дослідження спрямовані на розробку нових підходів до підготовки фахівців у сфері архівної справи та діловодства, а також на оптимізацію системи класифікації документів для забезпечення ефективного електронного документообігу. У школу Сергія Георгійовича Кулешова відносять таких дослідників: О. Загорецьку [27–28], Н. Леміш [65], І. Антоненко[1], С. Сельченкову [98–100] та ін.

Архівно-діловодна концепція документознавства С. Кулешова стала основою для розвитку практичного документознавства в Україні. Вона забезпечує теоретичну основу для організації діловодства та архівної справи, розробляє методи створення, обробки та зберігання документів та сприяє підвищенню рівня інформатизації документної справи. Ця концепція також мала значний вплив на розвиток документознавства в інших країнах. [108, с. 9].

Бібліотекознавча концепція документознавства, розроблена Ніною Михайлівною Кушнарєнко, відомою українською вченою [53–56], розглядає документ як основний елемент бібліотечної системи. Згідно з цією концепцією,

документознавство досліджує документ в його зв'язку з бібліотечною справою [114, с. 7].

Бібліотекознавча концепція документознавства Н. Кушнарєнко стала основою для розвитку бібліотечного документознавства в Україні. На відміну від інформаційної та архівно-діловодної концепцій документознавства, які роблять акцент на інформаційній та практичній сутності документа, бібліотекознавча концепція Н. Кушнарєнко підкреслює його роль в бібліотечній системі. Однак ці три концепції не суперечать одна одній. Разом вони дають комплексне уявлення про документ як про джерело інформації, засіб управління, джерело історичної пам'яті та елемент бібліотечної системи.

Бібліотекознавча концепція документознавства Н.М. Кушнарєнко має значне значення для розвитку бібліотечної справи. Концепція перш за все забезпечує теоретичну основу для формування бібліотечних фондів, та розробляє методи роботи з документами в бібліотеках. А також сприяє підвищенню рівня інформаційного обслуговування користувачів

Неокомунікаційна концепція документознавства, розроблена Галиною Михайлівною Швецовою-Водкою, українською вченою, розглядає документ як досконале знаково-символічне утворення, що володіє власною інформаційно-комунікативною цінністю. Згідно з цією концепцією, документознавство досліджує документ не лише як засіб передачі інформації, але й як самостійний феномен, що має власну структуру, мову та естетику.

Неокомунікаційна концепція документознавства Г.М. Швецової-Водки має велике значення для розвитку документознавчої науки. Концепція розширює предмет документознавства, включаючи до нього знаково-символічний аспект документа, забезпечує теоретичну основу для дослідження документів. А також сприяє розвитку нових напрямів документознавства, таких як документальна лінгвістика, документальна естетика, документальна герменевтика [114, с. 7].

Неокомунікаційна концепція документознавства стала одним з ключових факторів, що сприяли становленню українського документознавства як

самостійної наукової дисципліни. На відміну від інформаційної, архівно-діловодної та бібліотекознавчої концепцій документознавства, які роблять акцент на інформаційній, практичній та бібліотечній цінності документа, неокомунікаційна концепція Г.М. Швецової-Водки підкреслює його знаково-символічну сутність. Однак ці концепції не суперечать одна одній, а доповнюють одна одну. Разом вони дають комплексне уявлення про документ як про джерело інформації, засіб управління, джерело історичної пам'яті, елемент бібліотечної системи та знаково-символічне утворення. Синтез цих концепцій сприяв становленню документознавства як самостійної наукової дисципліни в Україні. Вони стимулювали проведення наукових досліджень у цій галузі, сприяли розробці нових методів та технологій роботи з документами та забезпечили підготовку кваліфікованих кадрів з документознавства [108, с. 4].

Ці концепції і сьогодні зберігають свою актуальність і використовуються в науковій та практичній діяльності документознавців. Вони слугують орієнтиром для подальшого розвитку цієї науки.

Отже, набуття у 1991 р. Україною незалежності стало потужним імпульсом для розвитку різних сфер суспільного життя, зокрема і для наукової думки. Документознавство, як наука і навчальна дисципліна, що вивчає документи як носії інформації та засоби комунікації, також зазнало значних змін. Цей період характеризується активним дослідженням нових теоретичних концепцій, адаптацією до викликів інформаційного суспільства та пошуком власних шляхів розвитку. Документознавство в Україні є динамічно розвиненою наукою, яка постійно оновлюється та вдосконалюється. Такі українські інституції як Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства й Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського та ін. роблять значний внесок у розвиток документознавчої науки. Завдяки дослідженням українських вчених ця галузь знань постійно розвивається, стає більш сучасною та реагує на вимоги часу. Концепції документознавства, розроблені українськими науковцями М. Слободяником,

Н. Кушнарєнко, Г. Швецовою-Водкою та С. Кулєшовим, вїдїграли значну роль у становленнї та розвитку науки про документ в Україні. Цї концепції, незважаючи на певнї вїдмїнностї, доповнюють одна одну і заклали теоретичнї основи для розвитку документознавства в Україні.

РОЗДІЛ 3

НОВІТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ГАЛУЗІ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

3.1. Вивчення електронного документообігу та захисту документів у цифрову епоху

Управління документознавством є найважливішим аспектом діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та різного роду організацій. Підтримці та регулюванню цього процесу завжди приділяли значну увагу як документознавці, архівісти, так і суспільство в цілому. Від організації адміністративних процесів залежить здатність архіву достовірно відображати історичну інформацію та й зрештою ефективність управління будь-якою установою. Особливе значення має електронна форма документів.

Електронний документ – це документ, інформація у якому зафіксована у вигляді електронних даних, і яка при цьому включає обов'язкові реквізити документа. Такий документ може бути створений, переданий, збережений та перетворений електронними засобами у візуальну форму [89].

Термін «електронний документ» з'являється у 1990-х рр. у США, але лише з початку 2000-х рр. його почали активно використовувати в Україні. Сприяло цьому прийняття Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронний цифровий підпис», у яких було врегульовано на законодавчому рівні правила користування електронними документами з обов'язковою вимогою – електронним цифровий підписом. Це дало початок становленню офіційного електронного діловодства в організаціях, установах та на підприємствах України [60, с. 18].

Вчені виявляють значний інтерес до сфери електронного документообігу, зокрема, це Т. Білова [13], О. Лаба [57–64], В. Рудюк [94], Л. Філіпова [117–120], В. Шейко [127;128], К. Астапенко [1] та ряд інших.

Явище розвитку інформаційного суспільства, перехід до використання новітніх технологій та організація електронного діловодства досліджувалися вітчизняними і зарубіжними науковцями, з поміж яких варто виділити

М. Слободяника [103–108] роботи якого дали поштовх розвитку саме електронного напрямку у розвитку українського документознавства.

Концептуальним також можна вважати дослідження Ю. Ковтанюка, який запропонував виділити новий науковий напрям у структурі документознавства – електронне документознавство. Цей напрям став науковою основою та методологічним підґрунтям для розвитку електронного діловодства як практичної сфери його застосування. Об'єктом дослідження електронного документознавства, за визначенням Ю. Ковтанюка, є електронна документація, яка включає службові документи, що зберігаються на електронних носіях інформації, і має застосування в електронному діловодстві [36].

Електронний документ у системі сучасного діловодства розглянуто С. Кулешовим, який охарактеризував діловодство як сферу практичної роботи зі службовими документами у межах документознавства, підкресливши спільність об'єктів їхнього дослідження [44].

Серед науковців, що зробили значний внесок у вивчення інформаційних систем електронного документообігу, варто відзначити В. Плєскача, О. Броварця та І. Гарко [84]. У їхньому посібнику «Інформаційні системи електронного документообігу» описано основні принципи організації документообігу в установах, висвітлено організаційні та інформаційно-технологічні аспекти його впровадження та функціонування, на основі аналізу та побудови інформаційної моделі організації розглянуто застосування електронного цифрового підпису в системі державного управління. Особливу увагу у дослідженні приділено принципам і методам захисту інформації в умовах розвитку електронного урядування. Також автори розробили лабораторні роботи для здобувачів закладів вищої освіти, що сприятимуть закріпленню теоретичних знань про системи електронного документообігу на практиці.

У дослідженні С. Гаркуша охарактеризовано теоретичні засади впровадження електронного документообігу на підприємствах та оцінено

переваги та недоліки такого рішення. Автор наголосив, що кількість систем документообігу може варіюватися залежно від кількості процесів, що охоплює підприємство. Для великих компаній з великим обсягом зовнішньої кореспонденції електронний документообіг є вигідним інструментом для зниження витрат, а для малого та середнього бізнесу, де швидкість обробки документів є критичною, електронний документообіг дозволяє значно прискорити виконання угод. Автором проаналізовано функціональність різних програмних продуктів (М.Е.Дос. Бізнес, Comarch EDI (Electronic Data Interchange), MASTER: Документообіг, BAS Документообіг) для електронного документообігу, виявивши їх сильні та слабкі сторони [19].

У статті І. Я. Назарової «Можливості та функції електронного документообігу» [70] проаналізовано розвиток нормативно-правового забезпечення електронного документообігу, визначено основні переваги електронного документування порівняно з паперовим. Автор акцентувала увагу на значенні кваліфікованого електронного підпису для ідентифікації автора або підписувача електронного документа та забезпечення захисту його змісту та проаналізувала залежність автоматизації обробки документів від типу електронного документообігу – внутрішнього чи зовнішнього.

Окремим напрямом досліджень є вивчення електронного діловодства. Електронне діловодство – це діловодство, у якому центральне місце для відображення інформації займає електронний документ. Головною метою електронного діловодства є автоматизація процесів у документаційному забезпеченні управління, які забезпечуються завдяки інформаційним технологіям. А саме, які дають можливість документувати управлінську інформацію у електронному вигляді і забезпечують роботу з документами службового характеру з електронним носієм збереження інформації [96].

У статті В. Савчук «Етапи розвитку електронного діловодства в Україні» виділено п'ять основних періодів розвитку електронного діловодства:

– Пострадянське діловодство (1991–1995 рр.) – передбачало частково автоматизований процес; на заміну друкарських машинок почали використовувати текстовий редактор на комп’ютері.

– Автоматизоване діловодство (1996–2003 рр.) – запровадження комп’ютерної техніки для реєстрації документів та відстеження їхнього руху у підприємстві; злиття автоматизованих робочих місць в локальні мережі підприємства; контроль виконання документів у електронній формі та зберігання різних версій проектів матеріалу і історія його створення.

– Автоматизоване діловодство з електронним документообігом (2004–2013 рр.) – поява електронного документу, вказаного у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» як набору обов’язкових реквізитів, а саме електронного цифрового підпису; запроваджується система електронного документообігу(СЕД).

– Безпаперове діловодство із можливістю застосування паперових носіїв (2014–2016 рр.) – запровадження інформаційних автоматизованих систем (ІАС); збільшення обсягів документування саме управлінської інформації у електронній формі та експлуатація документів з електронним носієм інформації і автоматизована робота із ними.

– Євро-інтеграційне електронне діловодство (2017-до тепер) – прийняття Закону України «Про електронні довірчі послуги»; забезпечення прозорості процесів у бізнесі та єдиний підхід до організації діловодних процесів у Україні і європейських країн для успішної співпраці [96, с. 63].

Вчена О. Лаба є однією з провідних дослідниць у сфері електронного діловодства в Україні. Її праці зосереджені на аналізі проблем, перспектив та організаційних аспектів впровадження електронного документообігу. Так у своїй статті «З досвіду провадження електронного діловодства на підприємстві ВАТ «Івано-Франківське ОПАС-12699» [59]. дослідниця розглядає практичні аспекти організації документообігу на базі конкретного підприємства, наголошуючи на доцільності автоматизації процесів. В інших працях, таких як «Періодизація формування та становлення електронного діловодства в Україні

(1991–2020)» [61] та «Електронне діловодство: проблеми та перспективи розвитку» [58], вона пропонує періодизацію розвитку електронного діловодства, що є основою для дослідження його еволюції у правовому та технологічному контекстах. Особливу увагу вчена приділяє нормативно-правовому забезпеченню та впливу законодавства на процес автоматизації документів.

У роботі «До визначення основних термінів електронного діловодства» [63] авторка формує чітке розуміння ключових термінів, сприяючи їх уніфікації в науковій і практичній сферах. Її дослідження «До проблем організації електронного діловодства в Україні» [58] висвітлює ключові виклики, пов'язані із запровадженням інформаційних технологій, особливо в контексті захисту інформації.

Окремим напрямом досліджень О. Лаби є питання електронної ідентифікації та довірчих послуг, що детально розглянуто в статті «Надання електронних послуг у контексті електронної ідентифікації в Україні» [64]. У роботах, таких як «Використання інформаційних технологій у сучасному діловодстві» [57], авторка розкриває практичні аспекти створення електронних документів і оптимізації робочих процесів. Особливу увагу дослідниця приділяє захисту інформації та правовому регулюванню електронного документообігу, що відображено у роботах про нормативно-правову базу [62]. Її науковий доробок сприяє не лише теоретичному розвитку галузі, а й впровадженню інноваційних рішень у практичну діяльність.

Документознавці продовжують працювати над дослідженням електронного документа, не залишилася поза увагою і поняття цифровізації. Проте, незважаючи на досить велику кількість праць, чимало актуальних проблем залишається поза увагою дослідників. Зокрема, особливий інтерес сьогодні викликає аналіз документування управлінської діяльності архівних установ, оскільки заміна ручних технологій на електронні дозволяє суттєво прискорити документообіг, управління інформацією та її використання, про це зазначила у своїй статті Т.В. Ланіна [15, с. 110].

Цифрова трансформація суттєво змінила наш підхід до зберігання та обробки інформації. Документи все частіше зберігаються в електронному форматі і їх захист є одним з найактуальніших питань.

Захист електронних документів є складним і багатогранним завданням. Для забезпечення безпеки даних необхідно постійно моніторити нові загрози та впроваджувати сучасні засоби захисту. Світ цифрової трансформації створює нові виклики для захисту інформації. І. Якименко наголошує, що вибір оптимального рішення захисту залежить від конкретних потреб громадянина чи організації, розміру та типу установи, обсягу даних, рівня чутливості інформації та звісно бюджету. Щоб забезпечити найвищий рівень безпеки даним необхідно використовувати комплексний підхід. Поєднання різних методів захисту дає максимальну ефективність: регулярне та своєчасне оновлення програмного забезпечення та систем безпеки, залучення досвідчених фахівців для розробки та впровадження стратегії безпеки, навчання співробітників основам кібербезпеки тощо [130].

Інформаційна безпека в системах електронного документообігу проаналізовано Л. Піддубною та В. Павліченко. Дослідники у своїй публікації наголосили, що під час впровадження систем електронного документообігу в діяльність суб'єктів господарювання важливо враховувати аспекти безпеки, адже документи фізичних і юридичних осіб особливо зацікавляють зловмисників. Захищений документообіг передбачає захист даних від несанкціонованого доступу, забезпечення безпеки апаратних компонентів системи (комп'ютерів, серверів, мережевого обладнання), захист програмного забезпечення та баз даних. Основні загрози для таких систем включають порушення цілісності, конфіденційності та працездатності системи. Науковці наголосили, що функціонування та безпека системи електронного документообігу залежить від різноманітності апаратного й програмного забезпечення, яке впливає на технічне обслуговування, управління оновленнями та безпекові заходи. Робочі місця здебільшого використовують Windows, тоді як бази даних працюють на Solaris, Linux чи FreeBSD, а

портативні пристрої – на iOS та Android. Підключення зовнішніх користувачів і надання прав на віддалену роботу збільшують ризики несанкціонованого доступу до документів. У розгалужених корпоративних мережах із великою кількістю вузлів контроль безпеки ускладнюється. Важливими факторами безпеки є чіткий розподіл обов'язків між системними адміністраторами та службою IT-безпеки, а також дотримання правил безпеки у Wi-Fi мережах, включаючи шифрування, фільтрацію за MAC-адресами й використання надійних паролів. Ефективна протидія загрозам базується на управлінні доступом, ідентифікації користувачів, захисті каналів зв'язку, криптографії, аудиті, протоколюванні й застосуванні проксі-серверів [83].

У статті Л. Скляр розглянуто електронний документообіг у бюджетних установах та висвітлено ключові вимоги до захисту інформації. На думку автора, ключові принципи захисту включають збереження цілісності, конфіденційності й автентичності документів, антивірусний захист комп'ютерів та контроль доступу до носіїв ключів [102].

Таким чином, захист електронних документів – це багатоаспектний процес, який вимагає постійної уваги і зусиль. Використання сучасних технологій та дотримання правил безпеки дозволить зберегти конфіденційність інформації та забезпечити безперебійну роботу установи.

3.2. Проблеми та перспективи розвитку науки

Як наука, що досліджує документи від їх створення до зберігання, документознавство знаходиться в стані постійного розвитку. Зміни в технологіях, суспільстві та бізнесі породжують нові завдання і вимагають від цієї галузі постійного оновлення.

Документознавство – це сфера, яка з одного боку, стикається з низкою актуальних проблем, пов'язаних зі швидким розвитком технологій та зростанням обсягів інформації, а з іншого – відкриває широкі перспективи для досліджень та впровадження інноваційних рішень.

Дослідниця В. Бездрабко в окремій науковій публікації проаналізувала актуальні проблеми розвитку документознавства в Україні і виділила кризу документознавства епістемологічного та організаційного змісту. Епістемологічна криза виникла через складнощі у визначенні об'єкта науки – документа, що спричиняє відсутність цілісних теоретичних праць, які відповідали б сучасним тенденціям інтеграції міждисциплінарних підходів. Українська наука наразі не пропонує фундаментальних досліджень, що могли б стати основою нових наукових парадигм. Концептуальні підходи минулого вже вичерпали себе, а сучасні теоретичні досягнення переважно зосереджені на загальній теорії документа, без належного розвитку документознавчої теорії в цілому. Криза поглиблюється під впливом змін у гуманітаристиці, яка у постнекласичну епоху провокує вихід документознавства за межі традиційної парадигми. Сучасні дослідники прагнуть синтезувати знання через міждисциплінарні підходи, розширюючи контекст науки, але водночас стикаються з критикою «вузькості» традиційного документознавства. Однак така динаміка свідчить про живучість науки, яка намагається відповідати суспільним запитам.

Одним із викликів стало явище «фрагментації документознавства». Воно виникає через поширення міждисциплінарних досліджень, що розширюють поле вивчення, але часто призводять до розпорошення знань. Науковці дедалі більше зосереджуються на конкретних темах, таких як вивчення окремих видів документів або їх функціонування в конкретних середовищах. Це створює ризик втрати єдності науки, але водночас відкриває шлях до оновлення її дисциплінарних основ.

Новітні тенденції в документознавстві викликають перегляд традиційних підходів, стимулюючи диференціацію та глибше дослідження спеціалізованих аспектів. Такий рух підсилює увагу до прикладних тем, наприклад, електронного документообігу, судової документації чи медичних інформаційних ресурсів. Ці дослідження сприяють збагаченню

методологічного арсеналу, але водночас ускладнюють формування загальної теорії.

«Організаційна криза» пов'язана із системою підготовки фахівців, яка зазнала змін через комерціалізацію освіти, масовізацію навчання та скорочення фінансування. Перетворення документознавства на складову спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» призвело до зниження уваги до його автономного розвитку. Ця ситуація погіршується через відсутність єдиного підходу до формування навчальних програм, що часто орієнтовані на локальні потреби університетів, а не на інтеграцію дисципліни.

Проблеми вищої освіти, зокрема слабкість автономії університетів і зниження якості підготовки, зумовлюють невідповідність між фаховими потребами документознавців та змістом освітніх програм. Університети часто включають дисципліни, які не забезпечують необхідних знань і компетенцій. Це створює дисонанс між реальними вимогами професії та пропонованими освітніми стандартами.

Загалом, криза документознавства є наслідком одночасного впливу зовнішніх викликів і внутрішніх змін науки. Її подолання потребує інтеграції теоретичних і прикладних досліджень, збереження єдності дисципліни та модернізації освітніх підходів для забезпечення відповідності сучасним суспільним потребам [11, с. 33–36].

Сьогодні документознавство стикається з низкою проблем, серед яких: відсутність єдиного стандарту наукової термінології, різноманітність методологічних підходів, розбіжність у тлумаченні наукових понять та неоднозначність інтерпретації історичних фактів [23, с. 22].

На думку С. Кулешова суттєвою перешкодою в реалізації подальших дослідницьких планів з документознавства є відсутність підготовки документознавців та підвищення їхньої кваліфікації (аспірантура, докторантура у межах відновленої наукової спеціальності «документознавство, архівознавство») [52, с. 142].

Незважаючи на ці виклики, українська наука про документ має значний потенціал для розвитку. Вчені мають можливість зробити значний внесок у збереження та використання інформації у часи цифрової трансформації. Для цього їм необхідно продовжити теоретичне вивчення ключових проблем у галузі документознавства, розробляти методи використання інформаційно-комунікаційних технологій у цій сфері, співпрацювати із зарубіжними науковцями та відповідними установами, які теж займаються розвитком науки про документ, впливати на розвиток нормативно-правової бази у галузі документознавства, вдосконалювати систему підготовки кадрів.

Дослідник А. Дерюга виокремлює три основні перспективні напрямки для розвитку документознавства в Україні:

- безпекоорієнтованість. Вчений підкреслює важливість забезпечення інформаційної безпеки держави за допомогою інструментів документознавства. Це передбачає розробку нових методів захисту інформації, створення ефективних систем документообігу та архівування. Такий підхід не лише зміцнить національну безпеку, але й позитивно вплине на економічний розвиток країни;

- збагачення історичних знань. Дослідник пропонує використовувати документознавство для збереження та популяризації української культурної спадщини, зокрема через оцифрування історичних документів, створення електронних архівів та розробку методології дослідження історичних джерел;

- розроблення нових інформаційних систем документознавства, що включає в себе створення систем електронного документообігу, електронних архівів, а також розробку систем штучного інтелекту для аналізу великих обсягів інформації. Нові технології дозволять підвищити ефективність роботи з документами, полегшать доступ до інформації та сприятимуть розвитку наукових досліджень у галузі документознавства [23, с. 22–23].

Документознавство, як наука про документи, їх створення, обіг та використання, переживає зміни у розвитку завдяки застосуванню інформаційно-комунікаційних систем у сфері документаційного забезпечення

управління, зокрема документообігу. Одними з найперспективніших напрямів розвитку цієї галузі, які безумовно вплинуть на розвиток та дослідження науки про документ є:

Штучний інтелект. Системи штучного інтелекту дозволять автоматизувати процеси розпізнавання тексту, класифікації документів, перекладу, що значно підвищить ефективність роботи з документами. Штучний інтелект допоможе в аналізі великих масивів текстових даних, виявленні закономірностей та кореляцій. Системи штучного інтелекту будуть використовуватися для вирішення все ширшого кола завдань у документознавстві, таких як автоматичне створення звітів, аналіз даних для прийняття рішень та персоналізація доступу до інформації. Все більше буде інтегруватися з іншими технологіями, такими як блокчейн, для забезпечення безпеки та довіри до цифрових документів. Штучний інтелект також відкриває і перед архівами нові можливості: автоматичне розпізнавання та індексація документів, створення цифрових копій, виявлення закономірностей в історичних документах тощо. З часом будуть розроблені етичні принципи використання штучного інтелекту в документознавстві, щоб забезпечити захист конфіденційності та запобігти зловживанням [101].

Дослідженню методів використання штучного інтелекту присвятив свою наукову роботу Троцько В., розробивши навчально-методичний і практичний посібник [112]. Ю. Мельничук у науковій статті розглянула можливості застосування штучного інтелекту для підвищення ефективності підготовки фахівців з інформаційних технологій [68].

Хмарні технології, вже широко застосовувані в електронному документообігу, надають можливості для зручної обробки та зберігання документів, що зумовлено доступністю (доступ до даних з будь-якого місця за наявності інтернету); швидким впровадженням (відсутність потреби у фізичному обладнанні та серверній інфраструктурі); економією коштів (зниження витрат на обслуговування ІТ-інфраструктури); гнучкістю і масштабованістю (можливість адаптації до потреб організації); автоматичним

оновленням (програмне забезпечення регулярно оновлюється без необхідності участі співробітників компанії); безпекою (забезпечення збереження даних завдяки шифруванню, автентифікації та інших заходів).

Блокчейн. У перспективі важливу роль у документообізі відіграватиме блокчейн-технологія. Це децентралізована система, яка зберігає дані у вигляді ланцюжків блоків, пов'язаних криптографічними методами. Блокчейн забезпечує: неможливість підробки чи викрадення даних; доступність інформації для всіх учасників із автоматичним оновленням; спрощення аудиту завдяки відстеженню історії змін у документах.

Ще одним напрямом розвитку документообігу електронних документів є використання мобільних додатків для управління електронним документообігом. Вони надають можливість працювати з документами з будь-якого місця та у будь-який час, прискорюючи підписання, перегляд і надсилання документів [11, с. 196–197].

Перспективним напрямом розвитку документознавства є продовження започаткованої традиції міждисциплінарних досліджень у системі координат: інституцієзнавство–традиційне документознавство, зокрема таких аспектів як: «узалежнення видів управлінської документації від сфери та ієрархічного рівня інституції; галузева належність інституцій та характер їх службової документації; рівні унормування управлінської документації в установах; глобалізаційні процеси та управлінська документація транснаціональних корпорацій; видовий склад службової документації та проблеми їх класифікації і систематизації; зв'язок документознавчої науки і сучасної практики щодо документування управлінських дій; ефективне функціонування управлінських структур установ, організацій та потреби у підготовці професіоналів-документознавців» [34, с. 32].

На думку М. Слободяника перспективним напрямом є розвиток теорії документознавства в Україні. Також важливим є продовження досліджень галузевого документознавства, формування ноокомунікаційної теорії науки про документ. Дослідник наголошує, що для подальшого розвитку цієї галузі науки

необхідні спільні зусилля науковців, державних органів та громадськості [114, с. 8–9]:

Важливим вектором розвитку науки про документ, на думку дослідників К. Климової та К. Дорошенка, є дослідження традиційного документознавства як навчальної дисципліни у підготовці здобувачів вищої освіти за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа. А саме вивчення: реформування вищої освіти як чиннику впливу на підготовку документознавців для управлінської сфери; моделей викладання традиційного документознавства у ЗВО; узалежнення структури і змісту традиційного документознавства як навчальної дисципліни від рівня розвитку науки про документ; дискусійних питань традиційного документознавства та їх відображення у структурі і змісті навчальних дисциплін; впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на модифікацію моделі викладання традиційного документознавства; традиційного документознавства та архівознавства у системі підготовки управлінців; вплив на парадигму традиційного документознавства сучасних технологій та глобалізаційних процесів [34, с. 32–33].

Також К. Климова і К. Дорошенко окреслили й інші актуальні вектори досліджень науки про документ, зумовлені сучасними реаліями в документознавчій науці та документознавчій освіті. Серед ключових напрямів науковці виділили: вирішення спірних питань термінології документознавства; аналіз систем спеціальної та галузевої документації; розроблення класифікації галузевої документації та документів у межах спеціалізованих систем; міждисциплінарні дослідження, які сприяють уточненню місця традиційного документознавства в системі наукових знань. Інші важливі напрями охоплюють вивчення впливу сучасних технологій та глобалізаційних процесів на парадигму документознавства; зв'язок теоретичних засад документознавства з практикою документування управлінських процесів і функціонування службової документації у гібридних системах; формування моделей підготовки документознавців для управлінської сфери; традиції та інновації у викладанні

традиційного документознавства в ЗВО. Крім того, варто досліджувати залежність змісту і структури традиційного документознавства як навчальної дисципліни від рівня розвитку науки про документ, а також роль документознавства й архівознавства у підготовці управлінців. Ці напрями сприятимуть як збагаченню теоретичних засад науки, так і вдосконаленню практичної діяльності у сфері управління документацією [34, с. 33].

Отже, електронний документ – це універсальний інструмент для створення, зберігання та обміну інформацією в цифровому середовищі. Еволюція електронного діловодства в Україні пройшла п'ять етапів: від часткової автоматизації до повної цифрової трансформації та інтеграції з європейськими стандартами. Для збереження конфіденційності інформації необхідно постійно вдосконалювати системи захисту електронних документів. Правильно організований захист електронних документів гарантує збереження інформації та безперебійну роботу організації.

Попри існуючу кризу документознавства епістемологічного та організаційного змісту та інших викликів, українська наука про документ має великі перспективи розвитку. Можна виокремити такі основні перспективні напрями, як безпекоорієнтованість, збагачення історичних знань, розроблення нових інформаційних систем документознавства та інші. Ключовими напрямками розвитку цієї галузі, які безумовно вплинуть на сферу документознавства, є: штучний інтелект, хмарні технології та блокчейн. Швидкий розвиток технологій стимулює документознавство до постійного пошуку нових рішень та напрямків досліджень.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження зроблено наступні висновки.

За останні три десятиліття українське документознавство зазнало глибоких трансформацій, спричинених політичними, економічними та технологічними змінами в країні. Набуття Україною незалежності стало потужним імпульсом для розвитку документознавства, яке мало адаптуватися до нових викликів і реалій. Інформаційна революція та розвиток цифрових технологій суттєво вплинули на документознавство, сприяючи переходу від паперових носіїв до електронних документів та формуванню електронного урядування.

Історіографічний аналіз наукових публікацій засвідчує, що у сучасній історіографії є численна кількість праць, присвячених вивченню теорії і методології документознавства, електронного документознавства, документознавчої професіології, життя і діяльності відомих дослідників у цій науковій галузі. Зазначена проблематика є популярною серед вчених і привертає значну їх увагу. Вклад у її вивчення зробили такі відомі вчені як В. Бездрабко, С. Кулешов, М. Слободяник, Н. Кушнарєнко, Ю. Ковтанюк, О. Петренко, В. Шейко, В. Савицький, Ю. Палєха та багато інших. Їхні праці стали класикою українського документознавства. Проте історія розвитку документознавства в Україні у період незалежності залишається маловивченою проблемою.

Проведений аналіз джерел дозволяє зробити висновок про їхню достатню репрезентативність. Проаналізовано основні групи джерел, такі як: нормативно-правові та законодавчі документи, які визначають принципи, методи та правила роботи з документами та вебсайти державних установ, на яких розміщено закони України, постанови, правила, розпорядження та рішення Кабінету Міністрів України, державні стандарти, монографії, посібники, статті, матеріали конференцій, що стосуються тематики магістерської роботи.

Дослідження було проведене за допомогою широкого спектру наукових методів, включаючи історичний, аналітичний, порівняльний, хронологічний, прогнозування, біографічний, що забезпечило достовірність отриманих результатів. Системний підхід, що включає аналіз, порівняння та узагальнення, дозволив провести комплексне дослідження та отримати цілісну картину результатів. Загалом, методологія роботи забезпечує повноту й об'єктивність дослідження, враховуючи як історичні аспекти, так і сучасні виклики, які стоять на шляху розвитку документознавства.

Документознавство в Україні виконує важливі функції: збереження історичної пам'яті, забезпечення ефективної діяльності установ та організацій, сприяння розвитку науки і культури.

Набуття Україною незалежності у 1991 р. стало потужним стимулом для розвитку різних сфер суспільного життя, зокрема й наукової думки. Документознавство, як наука і навчальна дисципліна, що вивчає документи як носії інформації та засоби комунікації, також зазнало істотних змін.

У результаті аналізу основних етапів та напрямів розвитку науки про документ в Україні у період з 1991 по 2021 рр. встановлено, що розвиток документознавства характеризується значними трансформаціями та досягненнями. Цей період відзначається активним дослідженням нових теоретичних концепцій, адаптацією до викликів інформаційного суспільства та пошуком нових шляхів розвитку науки про документ.

У ході дослідження з'ясовано, що українське документознавство у час незалежності еволюціонує, охоплюючи широкий спектр наукових та практичних аспектів у таких основних напрямках як: теоретичні та методологічні засади документознавства; теорія документа; керування документацією; електронне документознавство; документознавча професіологія; професійні комунікації; персоналії.

Встановлено, що важливим напрямом досліджень загального документознавства у 1990-х рр. стало формування його правової і методичної бази, а також розв'язання дискусійних питань у документознавчій термінології.

Прийняття державних стандартів та класифікаторів документації стало важливим кроком на шляху до уніфікації підходів до роботи з документами та забезпечення їхньої сумісності з міжнародними системами документообігу.

Ключовими тенденціями 2010-х рр. в Україні стали цифрові трансформації документаційного забезпечення управління. З цього часу активно розвиваються управлінське та юридичне документознавство. Зросла кількість наукових публікацій, присвячених спеціальним системам документації. Широке впровадження електронного урядування, хмарних технологій та штучного інтелекту значно розширило можливості автоматизації та аналізу інформації в сфері управління документацією. Ці технологічні інновації сприяють створенню нових ефективних рішень і безпосередньо впливають на розвиток документознавства в Україні.

Документознавство в Україні є динамічною та постійно еволюціонуючою наукою. Концепції документознавства, розроблені українськими науковцями М. Слободяником, Н. Кушнарєнко, Г. Швецовою-Водкою та С. Кулєшовим, відіграли значну роль у становленні науки про документ в Україні. Значний внесок у її розвиток роблять такі українські інституції, як Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, заклади вищої освіти, у яких готують фахівців для документознавчої сфери діяльності. Завдяки дослідженням українських вчених, таких як М. Слободяник, С. Кулєшов, Н. Кушнарєнко, Г. Швецова-Водка, В. Бездрабко, О. Лаба, Ю. Палєха, О. Загорєцька, М. Комова, К. Климова, В. Бойко К. Дорошенко та інших ця галузь знань постійно розвивається, стає більш сучасною та реагує на вимоги часу.

Українські науковці роблять значний внесок у розвиток світової документознавчої науки у таких сферах як: теоретичні і прикладні дослідження, наукова комунікація, міжнародне співробітництво та підготовка кадрів з документознавства.

Загалом теоретичні дослідження включають розробку теоретичних основ документознавства: визначення сутності та ролі документа в суспільстві; вивчення історії документознавства; дослідження закономірностей розвитку документної комунікації; розробку методів дослідження документів; формування концептуальних моделей документної діяльності; дослідження життя та діяльності видатних документознавців; збереження та популяризація документної спадщини. Щодо прикладних досліджень, то вони включають розробку нових методів та технологій роботи з документами: електронне документознавство; управління документами; інформаційний менеджмент; архівна справа; бібліотекознавство. Підготовка кадрів з документознавства включає розробку навчальних програм та курсів; викладання документознавчих дисциплін; написання підручників та посібників. Наукова комунікація охоплює проведення наукових конференцій, публікацію наукових статей, монографій та участь у наукових заходах. Щодо міжнародного співробітництва, то сюди можна віднести участь у міжнародних наукових проєктах, публікацію наукових статей та монографій в іноземних виданнях.

Аналіз наукових публікацій свідчить про зростання досліджень у галузі безпеки інформації та захисту персональних даних на початку 2020-х років. Це, відповідно, вплинуло на методологічні підходи в документознавстві, яке стало тісніше пов'язане з інформатикою, менеджментом та соціальними комунікаціями, що дозволило проводити більш глибокі дослідження на стику різних наук. У фокусі наукових досліджень також опинилася розробка фундаментальної теорії документа, систематизація нових типів документів та аналіз динаміки документних потоків в інформаційному суспільстві.

Проаналізувавши сучасні дослідження в галузі електронного документообігу та захисту документів у цифрову епоху, було підтверджено, що електронний документ є універсальним інструментом для управління інформаційними ресурсами в цифровому середовищі. Безпека електронних документів є критично важливою для збереження конфіденційності інформації, тому системи захисту необхідно постійно оновлювати. Якщо добре захищати

електронні документи, інформація буде в безпеці, а організація зможе працювати без перебоїв.

Процес цифрової трансформації документознавства супроводжується як викликами, так і новими перспективними напрямками розвитку. З'ясовано, що попри всі труднощі, спричинені кризою документознавства епістемологічного та організаційного змісту (через фрагментацію досліджень, неоднозначність методологічних підходів, відсутність єдиного стандарту наукової термінології тощо) та новими викликами, пов'язаними із безпекою даних, етичними аспектами та необхідністю підготовки кваліфікованих фахівців, українська наука про документ має значні перспективи розвитку. Серед основних перспективних напрямів розвитку документознавства можна виокремити: удосконалення нормативно-правової бази та впровадження міждисциплінарних підходів для забезпечення сталого розвитку науки про документ; розробку нових систем електронного документообігу; активне використання штучного інтелекту, хмарних технологій і блокчейну в роботі з документами; інтеграцію теоретичних і прикладних досліджень; вдосконалення підходів до підготовки фахівців, а також розширення міжнародної співпраці у галузі.

Отже, документознавство в Україні є динамічно розвиненою наукою, яка постійно оновлюється та вдосконалюється. Наука про документ відіграє важливу роль у житті українського суспільства, сприяючи розвитку інформаційного суспільства, забезпеченню ефективного управління документами в установах, а також збереженню, використанню та інтерпретації документальної культурної спадщини України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко І. Є. Керування документацією за кордоном: історія, законодавство, теоретичні основи та технології : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.10. Київ, 2005. 20 с.
2. Астапенко К. І. Практичні аспекти впровадження системи електронного документообігу в установах бюджетної сфери. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. № 3. С. 23–27.
3. Бездрабко В. В. Від діловодства до керування документаційними процесами: із досвіду термінологічних означень та розрізнення значень. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ, 2009. Вип. 3. С. 13–23.
4. Бездрабко В. В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток : монографія. Київ : Четверта хвиля, 2009. 720 с.
5. Бездрабко В. В. Історичне документознавство в Україні: сучасний стан і перспективи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. № 4. 2017. С. 4–23.
6. Бездрабко В. В. Історіографічні ескізи з документознавства, або Персональний текст про персональні тексти : монографія. Київ : Четверта хвиля, 2010. 206 с.
7. Бездрабко В. В. Історія науки про документ, або відкриття відомого : монографія. Київ : Четверта хвиля, 2011. 295 с.
8. Бездрабко В. В. Документознавство: Історія. Теоретичні окументознавства в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 27.00.02 Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського НАН України. Київ, 2010. 36 с.
9. Бездрабко В. В. Термінологічні студії у сучасному вітчизняному документознавстві (1990-і–початок 2000-х рр.). *Термінологія*

документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. Київ, 2007. Вип. 1. С. 7–45.

10.Бездрабко В. В. Управлінське документознавство : навч. посіб. Київ : Четверта хвиля, 2006. 208 с.

11.Бездрабко В. В. Актуальні проблеми документознавства в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 1. С. 26–41.

12.Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : офіційна сторінка наукового журналу. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/issue/archive>

13.Білова Т. Г. Моделі та інформаційна технологія процесів документообігу в системах організаційного управління : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.13.06 / Нац. техн. ун-т «Харків. політех. ін-т». Харків, 2009. 19 с.

14.Бойко В. Актуальні питання розвитку сучасного документознавства в Україні. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, ф-т культурології, каф. інформ., бібл. та арх. справи / За заг. ред. В. В. Бездрабко. Київ : Четверта хвиля, 2017. Вип. 10. С. 178–180.

15.Ваховський Л. Ц., Хриков Є. М., Кравченко О. І. Теорія та практика управлінської діяльності в умовах соціокультурних трансформацій : матеріали наук.-практ. конф. (23 квітня 2020 р., м. Старобільськ). Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2020. 332 с.

16.Власова Г. В. Проблеми і перспективи підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2004. № 1. С. 13–15.

17.Гаврилук С. Документознавство в Україні періоду незалежності: стан і перспективи. *Проблеми й перспективи розвитку інформаційної, бібліотечної та архівної справи* : матеріали доповідей учасників XI Міжвузівського науково-практичного семінару (05 грудня 2023 р., м. Луцьк) / упоряд.: О. І. Кушпетюк, Н. В. Ляшук, Т. Й. Жалко, Н. Г. Конон. Луцьк : Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна», 2023. Вип. 11. С. 88–93.

18.Гайсинюк Н. А. Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08. Київ, 2003. 23 с.

19.Гаркуша С. А. Електронний документообіг : переваги та недоліки впровадження. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 50. С. 259–262. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2020/50_2020_ukr/45.pdf.

20.Горохівський П.І. Спеціальні історичні дисципліни : навчальний посібник для студентів денної форми навчання. Умань : РВЦ «Софія», 2010. 268 с.

21.Гришин В. В., Філіпова Л. Я. Тенденції розвитку цифровізації систем документообігу та послуг в органах державної влади. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 70–75.

22.Державний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

23.Дерюга А. Сучасні тенденції розвитку документознавства та соціальних комунікацій. *Інформація та документ у сучасному науковому дискурсі* : матеріали VII Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції (20 травня 2022 р., м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2022. С. 20–24.

24.Довжук І. В. Історія документознавства : навч.-метод. посібник. Переяслав : Домбровська Я. М., 2020. 149 с.

25.Документ: характеристика, структура, складові, властивості, функції. URL: <https://ua.osvita.ua/vnz/reports/dilovodstvo/24108/>

26.ДСТУ 2732-2023. Діловодство і архівна справа. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2024-03-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2024. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_2732-2023.pdf

27.Загорецька О. Бойко В. Основні результати дослідження документопотоків сільської (селищної) ради об'єднаної територіальної громади. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2017. Т. 24–25. С. 94–124.

28. Загорецька О. М. Нормативне та науково-методичне забезпечення організації діловодства в Україні у другій половині ХХ на початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.10. Київ, 2005. 16 с.

29. Зворський С.Л., Титаренко А.І. УНДІАСД – 25 років: історія, здобутки, проблеми, перспективи провідної установи України в галузі архівознавства та документознавства через призму ювілейної дати. *Подільська старовина : вісн. Держ. архіву Хмельниц. обл.* 2019. № 1 (4). С. 108–113.

30. Калужинська Ю. В., Троценко Р. В. Історія становлення документа та його еволюція в електронний документ. *YoungScientist*. 2015. № 11 (26). Part 1. Рр. 71–73.

31. Квасюк Л. В. Практичний компонент підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. *Наукові записки. Острого* : Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2010. Вип. 2. С. 186–193.

32. Класифікатори та тематичні каталоги державних стандартів. URL: <https://online.budstandart.com/ua/catalog.html>

33. Климова К. І. Системи спеціальної документації: чинники впливу на формування та організацію. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. Вип. 11. С. 316–347.

34. Климова К., Дорошенко К. Традиційне документознавство в Україні: актуальні вектори досліджень. *Молодий вчений*. 2023. № 5 (117). С. 29–35. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-6>

35. Ковтанюк Ю. С. Електронний документ як об'єкт дослідження електронного документознавства. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ : Четверта хвиля, 2011. Вип. 5. С. 237–243.

36. Ковтанюк Ю.С. Теоретичні засади електронного документознавства як спеціального наукового напрямку в документознавстві. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2011. Т. 19. С. 78–89.

37. Комова М. В. Документознавча термінологія : навч. посіб. для студ. спец. «Документознавство та інформаційна діяльність». Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2003. 167 с.

38. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

39. Кравцова О. А. Архівний портал Юнеско: засади створення, структура, інформаційний ресурс : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02. Київ, 2009. 19 с.

40. Кулешов С. Г. Деякі міркування щодо віднесення наукової спеціальності «документознавство, архівознавство» до галузі науки «соціальні комунікації». *Архіви України*. 2008. № 3/4. С. 100–105.

41. Кулешов С. Г. Документальні джерела наукової інформації: поняття, типологія, історія, типологічні схеми. Київ : УкрІНТЕІ, 1995. 190 с.

42. Кулешов С. Г. Документознавство: Історія. Теоретичні основи. Київ : ДАКККіМ, 2000. 162 с.

43. Кулешов С. Г. Документологія як навчальний курс та наукова дисципліна. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2006. Т. 14. С. 58–61

44. Кулешов С. Г. Електронний документ у системі сучасного діловодства. *Архіви України*. Київ, 2004. № 4/6. С. 50–53.

45. Кулешов С. Г. З історії документознавства в Україні. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2008. Т. 16. С. 73–84.

46. Кулешов С. Г. Загальне документознавство : навч. посібник. Київ : Вид-дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 123 с.

47. Кулешов С. Г. Концепції документа як засобу соціальних комунікацій. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. 1999. Вип. 1. С. 81–88.

48. Кулешов С. Г. Новий погляд на структуру документознавства. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 10. С. 24–27.

49.Кулешов С. Г. Проект «Концепції перегляду структури та змісту Державного класифікатора управлінської документації (ДКУД, ДК 010-98). *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2010. Т. 18. С. 53–60.

50.Кулешов С. Г. Проект концепції розвитку документознавства в Україні (матеріал до обговорення). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство*: міжвід. зб. наук. пр. Київ, 2007. Вип. 9. С. 80–100.

51.Кулешов С. Г. Типологія наукових документів: історія та сучасний стан : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.08. Київ, 1997. 46 с.

52.Кулешов С. Г., Барабаш В. А. Документознавство як наукова і навчальна дисципліна в сучасній Україні: які шляхи розвитку. *Соціум. Документ. Комунікація*. Переяслав-Хмельницький, 2020. Вип. 9. С. 131–149.

53.Кушнарєнко Н. М. Загальне документознавство : навч. посіб. Київ : Вид-во Ліра, 2008. 393 с.

54.Кушнарєнко Н. М. Новий етап інституалізації науки про документ. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2004. Т. 12. С. 126–130.

55.Кушнарєнко Н. М. Формування системи загальних та часткових законів документології як наукової дисципліни. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. Харків, 2007. Вип. 21. С. 101–108.

56.Кушнарєнко Н.М. Спеціальне документознавство : навчальний посібник для дистанційного навчання / за науковою редакцією Г.М. Швецової-Водки. Київ : Ун-т «Україна», 2008. 280 с.

57.Лаба О. В. Використання інформаційних технологій у сучасному діловодстві. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (3–5 квітня 2013 р., м. Донецьк). Донецьк : ДонНУ, 2013. С. 36–38.

58.Лаба О. В. Електронне діловодство: проблеми та перспективи розвитку. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2011. Т. 19. Кн. 2. С. 53–56.

59.Лаба О. В. З досвіду впровадження електронного діловодства на підприємстві ВАТ «Івано-Франківське ОПАС-12699». *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ. 2010. Т. 18. С. 80–85.

60.Лаба О. В. Основні етапи розвитку електронного діловодства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 3. С. 16–19.

61.Лаба О. В. Періодизація формування та становлення електронного діловодства в Україні (1991–2020). *Res Historica: Czasopismo Instytutu Historii UMCS*. 2022. С. 649–660. DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/rh.2022.53.649-660>.

62.Лаба О. В., Крошняк Н. О. Новації Закону України «Про електронні довірчі послуги». *Інформація, комунікація, суспільство* : матер. 7-ї Міжнар. наук. конф. ICS-2018 (17–19 травня 2018 р., м. Чинадієво). Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 185–186.

63.Лаба О. До визначення основних термінів електронного діловодства. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. / Київський нац. ун-т культури і мистецтв; ін-т державного управління; за заг. ред. В. В. Бездрабко. Київ : Четверта хвиля, 2011. Вип. 5. С.244–247.

64.Лаба О. Надання електронних послуг у контексті електронної ідентифікації в Україні. *Інформація, комунікація, суспільство* : матеріали 6-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2017 (18–20 травня 2017 р., смт. Славське). Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 264–265.

65.Леміш Н. О. Організація діловодства в органах державної влади Чернігівської губернії (1802–1856 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02. Київ, 2009. 17 с.

66.Литвин С. Х. Наукове осмислення сучасного стану документознавства в Україні на сторінках журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 2. С. 5–12. URI: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/3779>.

67.Малюк О. Ю., Лесовець Н. М., Есаулова Г. Ю. Документознавство : курс лекцій з дисципліни «Документознавство» для студ. I – II курсу вищ. навч. закл. спец. 6.020100 «Документознавство та інформаційна діяльність» [у 2-х ч.] Ч. 1 .

Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 166 с.

68.Мельничук Ю. Є. Застосування елементів штучного інтелекту у процесі підготовки фахівців з інформаційних технологій. *Фізико-математична освіта*. 2019. № 2 (20). С. 94–99.

69.Навальна М., Різник В. Загальне документознавство : навчально-методичний посібник. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво КСВ», 2014. 136 с.

70.Назарова І. Я. Можливості та функції електронного документообігу. *Економічний простір*. 2020. № 159. С. 166–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2020_159_36

71.Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва. URL: <https://nakkkim.edu.ua/>

72.Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

73.Палеха Ю. І. Документування в підприємницькій сфері (зі зразками сучасних документів) : навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ : Вид-во Ліра, 2010. 512 с.

74.Палеха Ю. І. Загальне документознавство : навч. посіб. Київ : Вид-во Ліра, 2008. 393 с.

75.Палеха Ю. І. Історія діловодства : навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ : Вид-во Ліра, 2011. 324 с.

76.Палеха Ю. І. Класифікація управлінських документів в організації. *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство* : міжвід. зб. наук. праць. 2007. Вип. 9. С. 100–109.

77.Палеха Ю. І. Культура діловодства в сучасних установах України: становлення, технологія, організація, керування : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.10. Київ, 2005. 18 с.

78.Палеха Ю. І. Організація загального діловодства : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Вид-во Ліра, 2009. 458 с.

79.Палеха Ю. І., Леміш Н. О. Загальне документознавство : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2009. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/69-zagalne-dokumentoznavstvo-paleha-yu.html>

80.Пасічник М., Прокопенко К. Генезис та формування електронного документознавства. *Інформація, комунікація, суспільство* : матеріали 13-ї Міжнародної наукової конференції ICS-2024. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2024. С. 79–80. URL: http://skid.lpnu.ua/wpcontent/uploads/2024/05/ICS2024_Proceedings.pdf

81.Петрова І. О. Документаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.10. Київ, 2008. 19 с.

82.Петрович В. В., Бундак О. А. Основні етапи розвитку науки про документ. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Т. 34 (73). № 2. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 219–224.

83.Піддубна Л. В., Павліченко В. М. Інформаційна безпека в системах електронного документообігу. *Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 4. С. 59–66.

84.Плескач В. Л., Броварець О. О., Гарко І. І. Інформаційні системи електронного документообігу : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2020. 301 с.

85.Плужник О., Дрок П. Електронний документообіг в системі роботи сучасних бібліотек: ефективність, безпека та інновації. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2023. № 19. С. 198–212.

86.Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду: Наказ Міністерства юстиції України від 02.03.2015 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-15#Text>

87.Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: Наказ Міністерства юстиції

України від 11.11.2014 №1886/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text>

88.Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: Наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015 №1000/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text>

89.Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 №852-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

90.Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n534>

91.Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти: Постанова КМУ від 29.04.2015 № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п#Text>

92.Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

93.Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 №3814-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>

94.Рудюк В. В. Система керування електронною документацією у Федеративній Республіці Німеччина (1990–2006 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 27.00.02. Київ, 2008. 19 с.

95.Савицький В. Т. Документаційне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування України : монографія. Київ, 2008. 324 с.

96.Савчук В. П. Етапи розвитку електронного діловодства в Україні. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених (18–19 квітня 2024 р., м. Харків). У 2 ч. Ч. 2 / За ред. Н. Рябухи та ін. Харків : ХДАК, 2024. С. 162–164.

97.Свердлик З. М. Службове листування як форма ділової комунікації Київської міської думи й управи (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2017. № 2. С. 20–27.

98.Сельченкова С. В. Діловодство : практ. посіб. Київ : Інкунабула, 2009. 480 с.

99.Сельченкова С. В. Переліки документів у діловодстві: історія, класифікація, концептуальні та методичні засади підготовки : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.10. Київ, 2005. 20 с.

100. Сельченкова С.В., Селіверстова К. Т. Експертиза цінності управлінських документів: історія, теорія, методика : науково-методичний посібник. Рівне, 2011. 170 с.

101. Системи та засоби штучного інтелекту : тези доповідей Міжнародної наукової конференції «Штучний інтелект: досягнення, виклики та ризику» (15–16 березня 2024 р.). Київ : ППШ «Наука і освіта». 550 с.

102. Скляр Л. Б. Електронний документообіг, вимоги до захисту інформації бюджетних установ. *Збірник тез доповіді 80-ї наук. конф. викл. акад.* (7–8 трав. 2020 р., м. Одеса) / Одес. нац. акад. харч. технологій ; під заг. ред. Б. В. Єгорова. Одеса : ОНАХТ, 2020. С. 409–411.

103. Слободяник М. С. Галузеве документознавство: перспективні напрями досліджень. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : зб. матеріалів ІІ Міжнар. наук. практ. конф. (17–18 травня 2005 р., м. Київ). Київ, 2005. С. 5–8.

104. Слободяник М. С. Дискусія має стати конструктивною. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2008. № 2. С. 98–100.

105. Слободяник М. С. До питання структуризації комунікаційних наук. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2006. № 2. С. 4–6.

106. Слободяник М. С. Документологія: Зміст. Перспективи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2004. № 4. С. 4–9.

107. Слободяник М. С. Загальна теорія документа і книги. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 4–15.

108. Слободяник М. С. Основні напрями розвитку документознавства в сучасній Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 4–15.
109. Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ф-т держ. упр. і права, Каф. документознавства та інформ. діяльност ; за загал. ред. В. В. Бездрабко. Київ. 2007–2019. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=JRN&P21DBN=JRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=I=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%9673414
110. Типове положення про архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, державного і комунального підприємства, установи та організації : Закон України від 10.02.2012 р. № 232/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0202-12#Text>
111. Трофімук-Кирилова Т. Електронний документообіг: інновації та перспективні напрями розвитку. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття* : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених (18–19 квітня 2024 р., м. Харків). У 2 ч. Ч. 2 / За ред. Н. Рябухи та ін. Харків : ХДАК, 2024. С. 195–197. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/25225>
112. Троцько В. В. Методи штучного інтелекту : навчально-методичний і практичний посібник. Київ : Університет "КРОК", 2020. 86 с.
113. Тур О. М. Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації : монографія. Кременчук : ПП Щербатих, 2018. 301 с.
114. Українське документознавство (1991–2011) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / М-во культури України, Нац. парлам. б-ка України ; уклад.: М. С. Слободяник, О. А. Політова ; наук. ред. та авт. вступ. ст. М. С. Слободяник. Київ, 2012. 176 с.
115. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД). URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=15>

116. Федорова Г. Ю. Історія розвитку діловодства в Україні. ХСІ Міжнародна інтернет-конференція «Літні наукові читання – 2022» (6 червня 2022 р. м. Рівне). Рівне, 2022. С. 484–488.
117. Філіпова Л. Я. Історія розвитку факультету документознавства та інформаційної діяльності в Харківській державній академії культури. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. Харків, 2012. Вип. 38. С. 58–66.
118. Філіпова Л. Я. Системи управління електронним документообігом: загальні поняття термінології, організації, технології (зарубіжний досвід). *Вісник Книжкової палати*. 2001. № 4. С. 15–18.
119. Філіпова Л. Я. Сучасні дисертаційні дослідження зі спеціальності «Документознавство. Архівознавство» в Україні: деякі підсумки. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 6. С. 48–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2014_6_16
120. Філіпова Л. Я. Інтернет-технології в системі підготовки фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (30 берез. – 1 квіт. 2011 р., м. Донецьк). Донецьк : Юго-Восток, 2011. С. 141–143.
121. Шведкова-Водка Г. М. Загальна теорія документа і книги : посіб. Київ : Знання; Рибари, 2009. 487 с.
122. Швецова-Водка Г. М. Документ і книга в системі соціальних комунікацій. Рівне, 2001. 438 с.
123. Швецова-Водка Г. М. Розвиток поглядів щодо поняття «документологія». *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ, 2010. Вип. 4. С. 82–89.
124. Швецова-Водка Г. М. Склад сучасної термінологічної системи документознавства. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ, 2009. Вип. 3. С. 68–75.

125. Швецова-Водка Г. М. Терміни та визначення понять. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 12. С. 28–34.
126. Шевченко О.В. Торговельне документознавство в структурі галузевого документознавства: особливості функціонування. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2017. № 1. С. 11–18.
127. Шейко В. М. Електронне діловодство в Україні: проблеми та завдання впровадження. *Вісник Книжкової палати*. 1999. № 1. С. 17–19.
128. Шейко В. М. Підготовка фахівців у галузі документознавства та інформатики: здобутки і проблеми. *Вісник Книжкової палати*. 1997. № 6. С. 23–25.
129. Шкіцька І. Ю. Управлінське документознавство : навч. посібник для студентів закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації, що навчаються за спеціальностями «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, «Професійна освіта (освітня програма «Інформаційне забезпечення управління та електронне урядування»)» вид. 2-ге оновл. та доп. Тернопіль : ТНЕУ, 2020, 382 с.
130. Якименко І.З. Менеджер інформаційної безпеки. Тернопіль, 2019, 136 с.
131. Якимюк Ю. П. Комунікаційна система документаційного забезпечення управління вищим навчальним закладом : автореф. дис. канд. іст.наук : 27.00.02. Київ, 2011. 19 с.
132. Abit-poisk.org.ua. 2021. URL: https://abit-poisk.org.ua/specialities2021/?year=2021®ions=&okrs=2&education_forms=daily&branches=&directions=029&subjects=&univers=&state=0&price_from=0&price_to=0&sort=statements&page=4